

Actuariële en bedrijfstechnische nota

Versie: 2.1
Datum: December 2017
Auteur: Pensioenbureau
Status: Definitief

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Doelstelling	5
	2.1 Missie	5
	2.2 Visie.....	5
3.	Organisatie	6
	3.1 Bestuur.....	6
	Benoeming.....	7
	Geschiktheid	7
	Intern functioneren	7
	Opleidingsplan.....	7
	3.2 Verantwoordingsorgaan.....	8
	3.3 Intern toezicht.....	8
	3.4 Commissies	8
	Communicatiecommissie.....	9
	Beleggingsadviescommissie.....	9
	Risicoadviescommissie	9
	Tijdelijke commissie Toekomst	9
	Geschillenadviescommissie.....	9
	3.5 Pensioenbureau.....	10
	3.6 Uitbesteding, advisering en certificering.....	10
	Uitbestede werkzaamheden	10
	Uitbesteding deelnemersadministratie en uitkeringen.....	11
	Uitbesteding vermogensbeheer	11
	Adviserend actuaaris	11
	Controlerend accountant	11
	Certificerend actuaaris.....	11
	Compliance officer.....	11
	3.7 Goed pensioenfondsbestuur	12
	Integer handelen	12
	Gedragscode.....	13
	Nevenfuncties.....	13
	Diversiteit	13
	3.8 Klachten en geschillen.....	14
	3.9 Incidenten en misstanden	14
4.	Interne beheersing.....	15
	Beheerste bedrijfsvoering.....	15
	Beheersmaatregelen en interne controle	15
	Inventariseren risico's.....	15
	Risicomanagement.....	15
5.	Uitvoeringsovereenkomst.....	17
6.	Pensioenregeling	18
	Inhoud	18
	Ouderdomspensioen	18
	Partnerpensioen	18
	Wezenpensioen.....	18
	Tijdelijk partnerpensioen (ANW-hiaat)	18
	Arbeidsongeschiktheidspensioen	18
	Aanvullende vrijwillige regelingen compartiment SPH.....	19
	Individuele keuzemogelijkheden	19

7.	Communicatiebeleid	20
8.	Risicohouding	22
	8.1 Risicohouding kwalitatief.....	22
	8.2 Pensioenresultaat en kwantitatieve risicohouding	22
9.	Financiële opzet.....	24
	9.1 Risico's in eigen beheer en verzekerd.....	24
	9.2 Technische voorzieningen (TV).....	25
	9.3 Financiering en premiebeleid	27
	9.4 Beleggingsbeleid	29
	Doelstelling beleggingsbeleid	29
	Verklaring beleggingsbeginselen	29
	Strategisch beleggingsplan.....	29
	Strategische assetallocatie	30
	9.5 Uitvoering vermogensbeheer	32
	Prudent person.....	32
	Kostenbeheersing	32
	Deskundigheid.....	33
	Scheiding van belangen	33
	Risicobeheersing.....	33
	Selectie vermogensbeheerders	33
	Uitvoering rentebeleid.....	34
	Performancemeting en rapportage	34
	Evaluatie	35
	9.6 Toeslagbeleid	35
	Reguliere indexatie.....	35
	Extra indexatie.....	36
	9.7 Korten van aanspraken.....	36
	9.8 Haalbaarheidstoets.....	37
	9.9 (Beleids)dekkingsgraad	38
	9.10 Minimaal vereist eigen vermogen.....	38
	9.11 Vereist eigen vermogen	38
	9.12 Vrij vermogen.....	39
	9.13 Systematiek vaststellen parameters.....	39
10.	Financieel beleid en sturingsinstrumenten	40
Bijlage 1	Samenstelling bestuur en commissies	41
Bijlage 2	Handboek risicomanagement	43
Bijlage 3	Beleggingsbeginselen.....	44
Bijlage 4	Strategische beleggingsmix	46
Bijlage 5	Financieel crisisplan.....	49
Bijlage 6	Overzicht fondsdocumenten	50

1. Inleiding

Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV (hierna te noemen: het pensioenfonds) is een ondernemingspensioenfonds zoals gedefinieerd in artikel 1 Pensioenwet onder b bij 'ondernemingspensioenfonds'. Het pensioenfonds is een multi-ondernemingspensioenfonds in de zin van artikel 123 lid 2 van de Pensioenwet. Het pensioenfonds is per 1 januari 2015 ontstaan door een juridische fusie zoals bedoeld in het Burgerlijk Wetboek Boek 2, artikel 309 van de twee verdwijnende pensioenfondsen Stichting Pensioenfonds Haskoning en Stichting Pensioenfonds DHV.

Het pensioenfonds bestaat uit twee compartimenten, namelijk compartiment Stichting Pensioenfonds Haskoning (compartiment SPH) en compartiment Stichting Pensioenfonds DHV (compartiment SPDHV). Het pensioenfonds houdt voor deze compartimenten juridisch gescheiden vermogens aan.

De aangesloten ondernemingen van het multi-ondernemingspensioenfonds zijn Koninklijke HaskoningDHV Groep B.V. gevestigd te Amersfoort, HaskoningDHV Nederland B.V. gevestigd te Amersfoort en DHV NPC B.V. gevestigd te Utrecht.

Het fonds is statutair gevestigd in Amersfoort en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 62306723. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

Er zijn ongeveer 8.400 deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden. Het pensioenfonds heeft een belegd vermogen van circa € 900 miljoen in eigen beheer, aangevuld door een garantiecontract met Nationale-Nederlanden ter waarde van circa € 480 miljoen.

Deze actuariële en bedrijfstechnische nota (hierna te noemen: de abtn) geeft een integraal inzicht in het beleid en functioneren van het pensioenfonds. In die zin kan de abtn ook worden aangemerkt als het beleidsplan van het pensioenfonds. Deze abtn beschrijft de situatie per 1 januari 2018. Het beleid betreft in beginsel beide compartimenten. Als er per compartiment verschillen zijn, worden deze afzonderlijk weergegeven.

Ieder jaar toetst het bestuur de abtn op actualiteit. Wijzigingen vinden plaats door middel van een wijzigingsblad of door het vervangen van een bijlage tenzij het bestuur van het pensioenfonds van mening is dat een volledig nieuwe abtn noodzakelijk is.

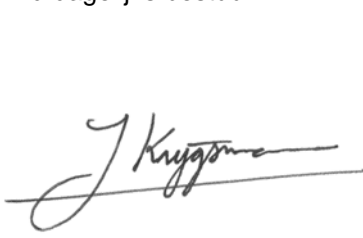
Deze abtn is op 19 december 2017 door het bestuur van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV vastgesteld.

Voorzitter

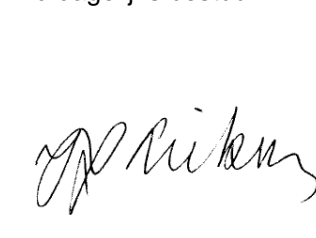
H.W.L.A. de Lange

Lid dagelijks bestuur

J. Krijgsman

Lid dagelijks bestuur

H.J.W. Liekens

2. Doelstelling

2.1 Missie

In 2017 heeft het pensioenfonds zijn missie aangescherpt.

Belangrijke elementen die in onze missie naar voren komen, zijn:

- Het pensioenfonds is de uitvoerder van de pensioenregeling; sociale partners zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de pensioenovereenkomst en de premie;
- dit geldt niet alleen voor de huidige pensioenregeling, maar ook voor de regelingen uit het verleden;
- het pensioenfonds stelt vast of de premie toereikend is, handelt betrouwbaar, transparant, professioneel, maatschappelijk verantwoord en kostenefficiënt;
- het pensioenfonds staat dicht bij de deelnemers.

Dit heeft geleid tot de volgende **missie**:

Het Pensioenfonds HaskoningDHV voert de door de sociale partners, nu en in het verleden, afgesproken pensioenregelingen op professionele wijze uit. Hierbij staat het fonds dicht bij de deelnemers.

2.2 Visie

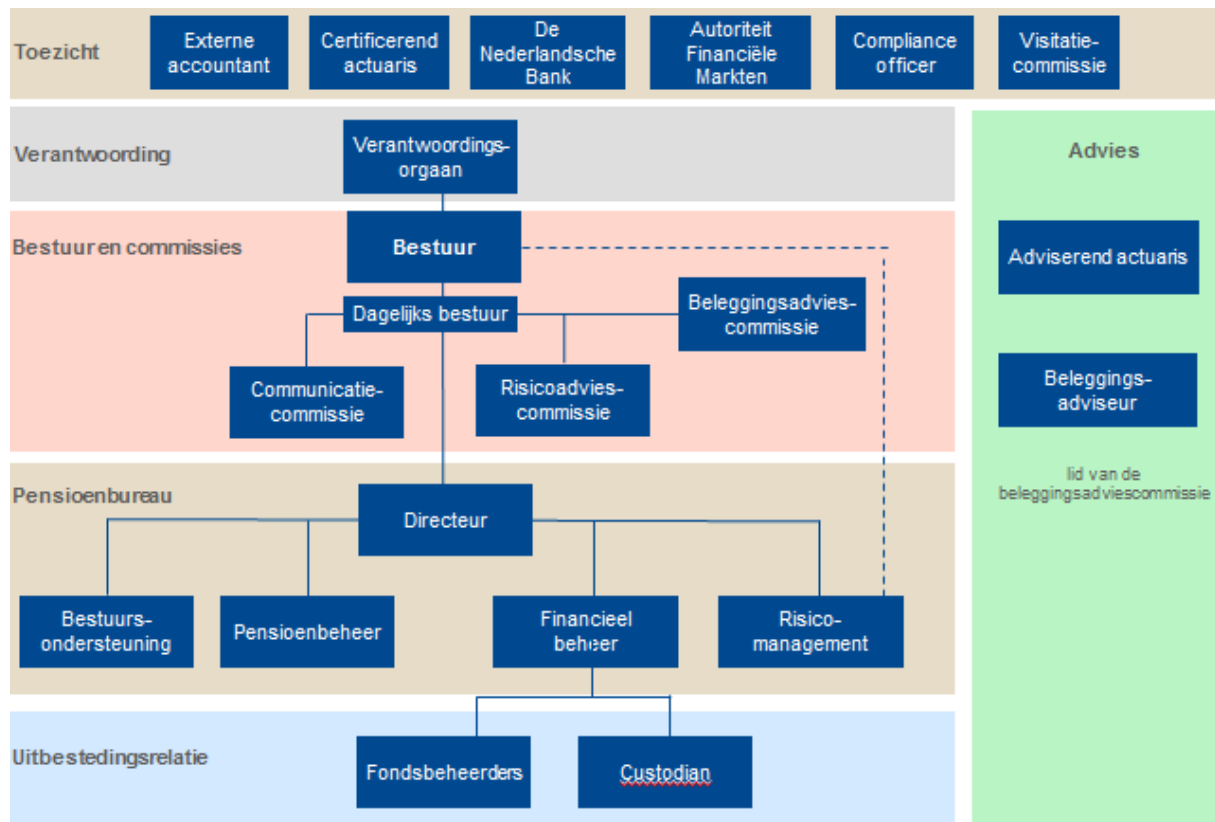
Het bestuur is van mening dat de visie onlosmakelijk is verbonden met de missie. Beiden vormen één geheel bij de bepaling van het (strategische) beleid. Echter waar de missie voor de lange termijn vaststaat, kan de visie worden geactualiseerd en/of gewijzigd. Twee elementen die expliciet zijn opgenomen in de visie en daarmee een nadere uitwerking vormen van de missie, zijn de ambitie om een waardevast pensioen te realiseren en de samenvoeging van de twee afzonderlijke compartimenten van het Multi-Opf. Waardevastheid doet recht aan de afspraken over de huidige pensioenregeling die sociale partners hebben vastgelegd in de pensioenovereenkomst.

Op grond hiervan heeft het bestuur zijn **visie** als volgt geformuleerd:

“Het Pensioenfonds HaskoningDHV wil een toekomstbestendig, collectief georganiseerd pensioen bieden met de ambitie van waardevastheid. Het fonds belegt op maatschappelijk verantwoorde wijze om rendement te behalen tegen acceptabele risico's. Het fonds richt zich op de lange termijn en met een evenwichtige afweging van alle belangen. Als ondernemingspensioenfonds zijn wij deskundig en van daaruit denken we mee over de inhoud van de pensioenovereenkomst. Het fonds is kostenbewust. Een samenvoeging van de compartimenten zou het meeste recht doen aan het uitgangspunt van één collectief met één premiebeleid, één indexatiebeleid, één beleggingsbeleid en één kostenefficiënte uitvoeringsorganisatie.”

3. Organisatie

De organisatiestructuur van het pensioenfonds is weergegeven in het onderstaande organogram. In bijlage 1 is de samenstelling van het bestuur en de commissies opgenomen.

Het bestuur heeft zich bij het inrichten van de bestuursorganisatie mede gebaseerd op de Code Pensioenfondsen. Deze code richt zich op de drie bestuurlijke kernfuncties: besturen, toezicht houden en verantwoording afleggen. Dit alles in goede balans via een sluitend systeem van interne controle en evenwicht tussen de functies.

3.1 Bestuur

Het bestuur is collectief (eind)verantwoordelijk voor beide compartimenten. Het is belast met het besturen van het pensioenfonds en met het beheer en beschikking over zijn vermogen. Het bestuur heeft onder andere daartoe als taak het bepalen van het beleid van het pensioenfonds en het (doen) verrichten van alle daaruit voortvloeiende of daarmee samenhangende werkzaamheden, en dient in control te zijn. Hierbij dient het bestuur hetgeen daarover in de Pensioenwet dan wel de statuten is bepaald in acht te nemen. Bevoegdheden en verantwoordelijkheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en het Reglement bestuur.

Het bestuur van het multi-opf is paritair samengesteld en bestaat uit drie werkgeversvertegenwoordigers, drie werknemersvertegenwoordigers en twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden. Ten minste één werkgeversvertegenwoordiger, één werknemersvertegenwoordiger en één vertegenwoordiger van pensioengerechtigden nemen zitting in het bestuur namens compartiment SPH. Ten minste één werkgeversvertegenwoordiger, één werknemersvertegenwoordiger en één vertegenwoordiger van pensioengerechtigden nemen zitting in het bestuur namens compartiment SPDHV.

Eén werkgeversvertegenwoordiger dan wel één werknemersvertegenwoordiger is een extern geworven bestuurslid en is de voorzitter van het bestuur. Eén werkgeversvertegenwoordiger dan wel één werknemersvertegenwoordiger is een extern geworven bestuurslid en beschikt over de

kennisgebieden vermogensbeheer en risicomanagement. De externe bestuursleden mogen niet beide werkgeversbestuurslid dan wel beide werknemersbestuurslid zijn.

Daarnaast kan het bestuur aspirant-bestuursleden aanstellen: één aspirant-deelnemer die zitting heeft namens compartiment SPDHV en één aspirant-deelnemer die zitting heeft namens compartiment SPH. Aspirant-bestuursleden hebben geen stemrecht.

Het bestuur zorgt ervoor dat het bestuur complementair is samengesteld en streeft een redelijke afspiegeling na van de belanghebbenden. Dit is geformaliseerd in de functieprofielen voor bestuursleden van het pensioenfonds.

Het bestuur of twee gezamenlijk handelende bestuursleden vertegenwoordigen het pensioenfonds in en buiten rechte.

Benoeming

De wijze van benoeming van de bestuursleden is geregeld in de statuten van het pensioenfonds. Voor de werving en selectie van geschikte kandidaten stelt het bestuur bij elke vacature een functieprofiel vast dat is toegespitst op de voorliggende vacature en de gewenste collectieve geschiktheid van het bestuur. Mogelijke kandidaten - namens de betreffende paritaire partijen of compartimenten - kunnen zich op basis van dit profiel vooraf een volledig beeld vormen van de functie, de gevraagde inzet, functie-eisen en verantwoordelijkheden.

Bij het ontstaan van een vacature in het bestuur of een wijziging in de taakverdeling toetst het bestuur of de gewijzigde samenstelling past in de collectieve ontwikkeling en versterking van het collectieve niveau. Tevens wordt het functieprofiel indien en voor zover noodzakelijk aangevuld met specifieke functie-eisen (kennis, ervaring, professioneel gedrag, diversiteit) waaraan op dat moment behoefte is.

Geschiktheid

Het pensioenfonds heeft een ambitieniveau geformuleerd voor de geschiktheid van het bestuur en zijn leden. De benodigde elementen van professioneel gedrag zijn voor zover mogelijk vertaald naar benodigde competenties. Het ambitieniveau is opgenomen in het geschiktheidsplan.

Intern functioneren

Het bestuur evalueert jaarlijks zijn collectief functioneren alsook het functioneren van individuele bestuursleden. Minimaal eens in de twee jaar wordt bij de evaluatie van het collectieve bestuur een derde partij betrokken.

Elk jaar vindt een individuele beoordeling plaats van de competenties en deskundigheid. Hierbij wordt een 360 graden-feedback uitgevoerd. Dat wil zeggen dat alle bestuursleden een evaluatie maken van de andere bestuursleden. De uitkomst van de 360 graden-feedback wordt door de voorzitter besproken met de individuele bestuursleden. Het gesprek met de voorzitter wordt gevoerd door de leden van het dagelijks bestuur (compartiment SPH en compartiment SPDHV). Van deze gesprekken wordt een beknopte rapportage opgesteld. In deze rapportage wordt vastgelegd of bepaalde aspecten van het functioneren van het bestuurslid verdere verbetering behoeft en hoe deze verbetering kan worden bereikt.

Opleidingsplan

Om de geschiktheid van de bestuursleden te bevorderen, is het bestuur voornemens een opleidingsplan op te stellen. Het opleidingsplan heeft tot doel de in kaart gebrachte gewenste ontwikkeling te volgen en de stimuleren en zo de geambieerde geschiktheid te bereiken. Op basis van de matrices uit het geschiktheidsplan en de gewenste geschiktheidsbevordering wordt door het bestuur een opleidingsplan voor het bestuur vastgesteld. Hierbij wordt bovendien rekening gehouden met het rooster van aftreden. Ook de aspirant-bestuursleden maken onderdeel uit van het opleidingsplan. Dit plan wordt in beginsel jaarlijks geactualiseerd. Onderdeel van het opleidingsplan voor het bestuur is in ieder geval de permanente educatie voor bestuursleden met als doel de geschiktheid van de bestuursleden op actueel en op voldoende peil te houden en waar nodig te verbreden of te ontwikkelen.

3.2 Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes die betrekking hebben op de toekomst, waaronder naleving van de Code Pensioenfondsen. Het verantwoordingsorgaan adviseert het pensioenfonds desgevraagd of uit eigen beweging over aangelegenheden die het pensioenfonds betreffen. De adviesrechten van het Verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de statuten van het pensioenfonds en het reglement verantwoordingsorgaan.

De verdeling van de zetels in het verantwoordingsorgaan tussen de werknemersvertegenwoordigers en vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden vindt plaats op basis van de onderlinge getalsverhouding. Het pensioenfonds heeft een verantwoordingsorgaan bestaande uit twee werkgeversvertegenwoordigers, drie werknemersvertegenwoordigers en twee vertegenwoordigers van pensioengerechtigden.

Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en alle andere relevante informatie, waaronder de bevindingen van de visitatiecommissie over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

3.3 Intern toezicht

Het bestuur geeft invulling aan het intern toezicht zoals bedoeld in de Pensioenwet door het instellen van een visitatiecommissie die jaarlijks de opdracht heeft toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken van het pensioenfonds. De visitatiecommissie is ondermeer belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en een evenwichtige belangenafweging door het bestuur.

De visitatiecommissie bestaat uit ten minste drie onafhankelijke natuurlijke personen die deskundig zijn op het gebied van de uitoefening van het bedrijf van een pensioenfonds. Daarbij dienen de aandachtsgebieden financiën (vermogensbeheer), risicomanagement en governance ieder geborgd te zijn via één van de leden van de visitatiecommissie. De leden van de visitatiecommissie zijn financieel en hiërarchisch volledig onafhankelijk van elke belanghebbende bij het pensioenfonds. Het bestuur benoemt de leden van de visitatiecommissie, na bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan.

Bij vervulling van haar taak richt de visitatiecommissie zich naar de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, de pensioengerechtigden en de werkgever en zorgt er voor dat dezen zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. De visitatiecommissie vervult haar toezichtstaak zodanig dat zij bijdraagt aan het effectief en slagvaardig functioneren van het pensioenfonds en bijdraagt aan een beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds.

3.4 Commissies

Het bestuur heeft voor de diverse beleidsterreinen specifieke commissies ingesteld. De commissies hebben de verantwoordelijkheid om ontwikkelingen op hun beleidsterrein te volgen en te beoordelen wat de impact is voor het pensioenfonds. Ze initiëren beleid en geven gevraagd en ongevraagd advies over beleidsmatige onderwerpen. Tevens doen ze voorstellen aan het bestuur.

De commissies bestaan in beginsel uit bestuursleden. Het bestuur kan ook externe leden in een commissie benoemen. Commissieleden worden benoemd door het bestuur.

Het bestuur acht het voor goede besluitvorming noodzakelijk dat er op alle terreinen voldoende bestuursleden zijn die voorstellen goed kunnen beoordelen, zonder dat ze meegewerkt hebben aan het opstellen van het betreffende voorstel. Er worden drie clusters onderscheiden, namelijk het cluster Beleid, het cluster Risicobeheer / Actuariel / Financiën en het cluster Vermogensbeheer. De leden van deze clusters dragen bij aan de countervailing power bij de besluitvorming in het bestuur.

Communicatiecommissie

Het pensioenfonds communiceert zowel over de inhoud als over de uitvoering van de pensioenregeling. Een hoofddoel van de communicatie is verstrekken van informatie aan deelnemers over de pensioenregeling en eventuele wijzigingen daarin. Belangrijke afgeleide aandachtspunten zijn het verschaffen van overzicht en inzicht aan de deelnemer over zijn pensioensituatie opdat hij weet welke gebeurtenissen uit zijn werk- of leefsituatie van invloed kunnen zijn hierop. Uit de communicatie dient de deelnemer te kunnen opmaken welke acties hij zou kunnen ondernemen ter aanvulling van zijn pensioen of om zijn uitgavenpatroon aan te passen (het bieden van handelingsperspectief).

De communicatiecommissie adviseert het bestuur met betrekking tot de communicatie van het bestuur in de breedste zin van het woord. De commissie bereidt het meerjarig communicatiebeleidsplan en de communicatiejaarplannen voor. De communicatiecommissie geeft sturing aan de uitvoering van het communicatiebeleid. De commissie wordt hierin ondersteund door het pensioenbureau en, daar waar het pensioenbureau onvoldoende capaciteit of expertise beschikbaar heeft, door externe adviseurs. Het pensioenbureau is belast met de uitvoering van de communicatiejaarplannen.

De commissie bestaat uit vijf leden, waarvan twee bestuursleden, de bestuurssecretaris en twee externe leden. De externe leden zijn afkomstig van de afdelingen HRM en Marketing & Communicatie van de onderneming Royal HaskoningDHV. De communicatiecommissie vergadert vier tot vijf keer per jaar.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie (BAC) adviseert het bestuur over de beleggingsaangelegenheden in brede zin en heeft een voorbereidende en adviserende rol voor het strategische beleggingsbeleid richting het bestuur. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor de uitvoering van het door het bestuur vastgestelde strategische beleggingsbeleid. Hieronder moet onder andere worden verstaan de vertaling van de uitkomsten uit de ALM-studie naar de invulling van de portefeuille, het selecteren, voordragen en monitoren van vermogensbeheerders of fondsen (binnen het mandaat; goedkeuring blijft bij het bestuur), het monitoren en beheersen van de risico's, het handhaven van de vermogensallocatie en het bijhouden van beleggingstechnische kennis.

De commissie bestaat uit vier leden. De BAC maakt gebruik van een externe expert, die lid is van de commissie. Bij voorkeur is een van de bestuursleden voorzitter van de beleggingsadviescommissie. Het pensioenbureau neemt als toehoorder deel aan het overleg om een efficiënte afstemming te borgen. De selectie van de leden vindt plaats tegen de achtergrond van de eisen die gesteld worden aan de besluitvoorbereidingsprocessen rondom de beleggingen en aan de periodieke beleggingsrapportages voor het bestuur. Naast de inbreng van externe deskundigheid via de externe expert kan ook externe deskundigheid worden ingeroepen voor het selecteren van beleggingsfondsen of vermogensbeheerders. De BAC vergadert acht tot tien keer per jaar.

Risicoadviescommissie

De risicoadviescommissie (RAC) adviseert het bestuur over het integrale risicomanagement in brede zin en heeft een voorbereidende en adviserende rol voor het strategische beleid richting het bestuur. Daarnaast is zij verantwoordelijk voor de uitvoering van het risicomanagement door het pensioenfonds. Hieronder moet onder andere worden verstaan het borgen van onafhankelijk risicomanagement bij het pensioenfonds, het monitoren en toezien op beheersen van risico's en het terugkoppelen hiervan aan het bestuur en het bijhouden van de kennis over risicomanagement. De RAC vergadert minimaal zes keer per jaar. De commissie bestaat uit vier leden. Het pensioenbureau heeft een risicomanager in dienst, die lid is van de commissie.

Tijdelijke commissie Toekomst

De tijdelijke commissie Toekomst verkent de mogelijkheden voor het pensioenfonds, omdat het multi-ondernemingspensioenfonds als uitvoeringsmogelijkheid komt te vervallen per 1 januari 2021.

Geschillenadviescommissie.

De Geschillenadviescommissie is een ad-hoc commissie die het bestuur adviseert op verzoek van het bestuur over een geschil dat een belanghebbende heeft met het pensioenfonds, nadat de belanghebbende het niet eens is met de eerste reactie van de directeur van het fonds op het geschil. De Geschillenadviescommissie bestaat uit een permanent lid afkomstig van de juridische afdeling van de onderneming en een tijdelijk externe deskundige op het gebied van pensioen juridische zaken. Bij

een geschil is de belanghebbende het niet eens over de uitvoering van het pensioenreglement en is naar zijn mening in zijn rechtspositie geschaad.

Bij een klacht, waarbij de belanghebbenden zich niet correct behandeld voelt of ontevreden is over de dienstverlening, maar zijn rechtspositie niet is geschaad, komt de Geschillenadviescommissie niet in beeld. Bij een klacht richt de belanghebbende zich in eerste instantie tot de directeur van het pensioenbureau. Indien de belanghebbende het niet eens is met de reactie van de directeur kan hij/zij richten tot het Bestuur van het fonds, en indien hij/zij het niet eens is met het oordeel van het bestuur kan hij/zij de klacht voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen.

3.5 Pensioenbureau

Het bestuur wordt ondersteund door een pensioenbureau. Het pensioenbureau staat onder leiding van een directeur. De directeur heeft in de bestuurs- en commissievergaderingen een adviserende stem. Het uitvoeren van alle administratieve taken die voortvloeien uit het beheer van het pensioenfonds, het uitvoeren van de pensioenregeling en van het dagelijkse beleid, de ondersteuning van bestuur en commissies is door het bestuur opgedragen aan het pensioenbureau. Daarnaast voert het pensioenfonds administratieve taken uit met betrekking tot vermogensbeheer.

Het pensioenbureau heeft vijf verschillende aandachtsgebieden:

- pensioenbeheer;
- financiële administratie;
- vermogensbeheer;
- risicomanagement,
- bestuursondersteuning

De directeur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor de dienstverlening van het pensioenbureau. Het bestuur blijft te allen tijde eindverantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de taken.

3.6 Uitbesteding, advisering en certificering

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden uitbesteed. Het bestuur heeft zijn uitbestedingsbeleid vastgelegd en beoogt hiermee de uitbestedingsrisico's te beheersen. De belangrijkste uitgangspunten van het uitbestedingsbeleid zijn:

- Het uitbestedingsbeleid heeft betrekking op het primaire proces of direct ondersteunend hieraan en de opdrachtsom is groter dan € 50.000.
- Voorafgaand aan uitbesteding wordt een risicoanalyse uitgevoerd.
- Uitbestedingsbeleid omvat de hele cyclus.
- Het bestuur blijft altijd verantwoordelijk.
- Beleid en uitvoering ervan wordt getoetst aan de 'Guidance: uitbesteding door pensioenfondsen' van DNB.
- Toezichthouders moeten toezicht kunnen uitoefenen bij de uitvoerder.

De contacten met de partijen aan wie zaken zijn uitbesteed worden gecoördineerd door de directeur van het pensioenbureau.

Uitbestede werkzaamheden

Bij het structureel uitbesteden van werkzaamheden worden de daaraan verbonden risico's in kaart gebracht. Het bestuur inventariseert hiertoe gedetailleerd, voor elk van de uit te besteden werkzaamheden, de problemen die bij uitbesteding kunnen ontstaan. Vervolgens worden procedures en maatregelen vastgesteld die deze problemen kunnen voorkomen. Bij reeds bestaande vormen van uitbesteding wordt getracht de medewerking van de betrokken uitvoerders te krijgen. Als de uitvoerders op dit punt terughoudend reageren, zal een andere invulling worden gekozen.

Bij een nieuwe of gewijzigde uitbesteding wordt in de offerteaanvraag geïnformeerd naar de waarborgen (boetes, exitbepalingen, verklaringen, e.d.) die mogelijk zijn ter voorkoming van problemen. Het bestuur bepaalt vervolgens of de risico's en waarborgen in een redelijke verhouding

tot elkaar staan alvorens het definitief besluit tot de uitbesteding van de werkzaamheden aan een specifieke uitvoerder. Uitvoerders dienen in ieder geval te beschikken over:

- Interne procedures die de juistheid en tijdigheid van de werkzaamheden waarborgen.
- Richtlijnen die vertrouwelijke omgang met de gegevens van het pensioenfonds garanderen en de integriteit van de werknemers van de uitvoerder waarborgen.

De uitvoerder biedt de mogelijkheid voor de toezichthouder(s) om onderzoek bij de uitvoerder ter plaatse te doen of te laten doen.

Na afloop van een offertetraject wordt voor elk van de geïdentificeerde risico's een (nieuwe) maatregel ter beheersing van het risico geformuleerd. Een deel van deze maatregelen komt bij het pensioenfonds zelf te liggen. De overige maatregelen worden in de overeenkomst met de uitvoerder - bijvoorbeeld in een Service Level Agreement (SLA) - vastgelegd. Daarnaast worden in de overeenkomst dan wel SLA voor alle afzonderlijke werkzaamheden de afspraken benoemd over moment, frequentie en doorlooptijd. Maatregelen als boete- en/of beëindigingclausules stimuleren dat afspraken ook in uiterste gevallen tijdig worden nagekomen.

De procedures en maatregelen ter beheersing van de risico's (bij bestaande en nieuwe uitbesteding) gelden in principe voor de duur van de overeenkomst, maar kunnen, als daar aanleiding toe is, in goed overleg tussentijds worden aangepast. Daarom wordt ten minste eenmaal per jaar, maar ook als tussentijds wordt overgegaan op de selectie van een andere uitvoerder, door het bestuur nagegaan of het totaaloverzicht van risico's, procedures en maatregelen aanpassing behoeft. Een goede rapportage van incidenten en ervaringen is hierbij van groot belang. De accountant en (certificerend) actuaris controleren en beoordelen tevens de procedures en maatregelen ter beheersing en voorkoming van de risico's.

Uitbesteding deelnemersadministratie en uitkeringen

Vanaf 1 januari 2017 voert het pensioenbureau voor beide compartimenten SPH en SPDHV de deelnemersadministratie en de uitkeringenadministratie uit. Voor compartiment SPH zijn de tot en met 31 december 2014 opgebouwde pensioenrechten herverzekerd bij Nationale-Nederlanden, als onderdeel van het garantiecontract.

Uitbesteding vermogensbeheer

Met betrekking tot het vermogensbeheer zijn diverse activiteiten uitbesteed. Dit wordt verder beschreven in hoofdstuk 9.

Adviserend actuaris

De adviserende actuariële werkzaamheden betreffen over het algemeen adviserende actuariële werkzaamheden over beleidsbeslissingen. Sprenkels & Verschuren is benoemd als adviserend actuaris.

Controlerend accountant

De controlerend accountant verricht werkzaamheden met als doel een verklaring af te geven dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en samenstelling van het vermogen en de resultaten over het verslagjaar. EY is benoemd als controlerend accountant.

Certificerend actuaris

De certificerende actuaris van het pensioenfonds controleert jaarlijks of de technische voorzieningen, conform de grondslagen van het pensioenfonds, juist zijn vastgesteld. Voorts beoordeelt de certificerende actuaris of de Technische Voorzieningen op voldoende veilige grondslagen zijn berekend en of deze toereikend zijn vastgesteld. De certificerend actuaris is onafhankelijk van het pensioenfonds en verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. WillisTowersWatson is benoemd als certificerend actuaris.

Compliance officer

De compliance officer van het Nederlands Compliance Instituut (NCI) is belast met het interne toezicht op naleving van de gedragscode. In 2017 is afgesproken dat NCI ook de rol van vertrouwenspersoon zal vervullen.

3.7 Goed pensioenfondsbestuur

Het pensioenfonds volgt de *Code Pensioenfondsen* die is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, en is verankerd in de pensioenwet. In de code worden richtlijnen gegeven voor *goed pensioenfondsbestuur*. De volgende paragrafen gaan hierop in.

Het bestuur van het pensioenfonds wil door het vaststellen van beleid inzake goed pensioenfondsbestuur:

- waarborgen dat bestuursleden en medewerkers van het pensioenfonds de geldende wet- en regelgeving naleven; alsmede
- de interne (gedrags)regels en procedures van het pensioenfonds respecteren. Zij moeten bij hun handelen het belang en de reputatie van het pensioenfonds voorop stellen.

Het bestuur heeft daartoe:

- integriteitsregels vastgesteld;
- een gedragscode vastgesteld;
- een screeningsbeleid vastgesteld;
- diversiteitsbeleid vastgesteld;
- een klachten- en geschillenregeling vastgesteld;
- een regeling Incidenten en misstanden (Klokkenluidersregeling) vastgesteld;

en ook:

- onderzoek naar nevenfuncties gedaan;
- het Nederlands Compliance Instituut (NCI) ingeschakeld als externe compliance officer bij met name belangenverstrengeling en tevens als vertrouwenspersoon bij incidenten en misstanden.

Integer handelen

Eén van de wezenlijke elementen die vertrouwen beïnvloed is integriteit. Het niet integer handelen, kan leiden tot het snel verdwijnen van het vertrouwen in het fonds. Het bestuur heeft daarom het integriteitsbeleid vastgesteld om te komen tot de beheersing van de integriteitsrisico's die het fonds loopt. Dit komt ten goede van de beheerste bedrijfsvoering. Het fonds heeft als beleid om integriteitsrisico's tot een minimum te beperken. Het fonds kent een "zero tolerance" houding.

Om als bestuur integer te kunnen handelen, zijn voor het bestuur bepaalde (cultuur)aspecten vastgesteld en als zodanig in het geschiktheidsplan verwerkt. Voor het bestuur zijn voor een goed werkend team onder andere de volgende elementen van belang:

- Zelfkennis: een bestuurder weet wat zijn sterke en zwakke punten zijn.
- Omgevingsbewust: een bestuurder is zich ervan bewust dat het besturen van een pensioenfonds specifieke vaardigheden met zich meebrengt, waarin verschillende stakeholders verschillende belangen hebben.
- Dilemmagericht: een bestuurder gaat moeilijke situaties waarin tegenstrijdige belangen spelen niet uit de weg, maar maakt ze bespreekbaar en probeert met de belanghebbende partijen tot een oplossing te komen.
- Open: een bestuurder is aanspreekbaar door medebestuurders en andere betrokkenen.
- Samenwerken: het bestuurslid heeft oog voor het groepsbelang en levert een bijdrage aan het gemeenschappelijke resultaat. Hij is tevens in staat in collegiaal verband te functioneren en geen pleitbezorger te zijn van individuele belangen;
- Onafhankelijkheid: het bestuurslid is zelfstandig in zijn gedrag, durft eigen standpunten tegenover anderen (en enig deelbelang) te handhaven en te verdedigen in het belang van het pensioenfonds. Hij opereert hiertoe objectief en kritisch. Hij herkent en anticipeert op situaties waarin persoonlijke en zakelijke belangen (potentieel) conflicteren.

Het integriteitsbeleid is van toepassing op alle partijen, individuen en professionele organisaties die betrokken zijn bij het fonds:

- Bestuur en commissies en haar leden
- Medewerkers, zowel tijdelijk als vast, van het pensioenbureau

- Uitbestedingsrelaties voor zowel operationele processen als financiële diensten
- Toehoorders en adviseurs van het bestuur en haar commissies
- Verantwoordingsorgaan en visitatiecommissie en haar leden
- Controlerend accountant en certificerend en adviserend actuaaris

Gedragscodes

De bestuursleden handelen integer. Zij vermijden elke vorm en elke schijn van persoonlijke bevoordeling of belangenverstrengeling met een partij waarmee het pensioenfonds een band heeft op welke manier dan ook. Het pensioenfonds heeft een gedragscode die niet alleen van toepassing is op het bestuur, maar ook op medewerkers van het pensioenfonds en degenen die voor het pensioenfonds werkzaamheden verrichten of het pensioenfonds adviseren en zij die zijn aangewezen door het bestuur (verantwoordingsorgaan, visitatiecommissie en medebeleidsbepalers van het fonds).

In de gedragscode staan onder andere regels over het omgaan met gegevens van het pensioenfonds, relatiegeschenken, nevenfuncties, financiële belangen in zakelijke relaties van het pensioenfonds en voorwetenschap. Betrokken personen moeten jaarlijks bevestigen dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

Screeningsbeleid

Naast de reeds bestaande betrouwbaarheidstoetsing van (kandidaat-)(mede)beleidsbepalers door DNB, heeft het pensioenfonds op grond van de Wet op het Financieel Toezicht een screeningsbeleid vastgesteld. Het doel ervan is een beheerste en integere bedrijfsuitoefening van het pensioenfonds te waarborgen. Het pensioenfonds maakt een onderbouwde beoordeling van de betrouwbaarheid van personen in een integriteitgevoelige functie. Het screeningsbeleid en de daaruit voortvloeiende procedures en maatregelen zijn van toepassing op een personeelslid dat bij het pensioenfonds in dienst is of komt, en degenen die, anders dan op grond van een arbeidsovereenkomst, werkzaamheden onder de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds verrichten, zoals uitzendkrachten.

Gezien de omstandigheden, de omvang en het werkterrein van het pensioenfonds heeft het bestuur evenwel besloten dat alle functies bij het pensioenfonds als integriteitgevoelig worden gekwalificeerd.

Nevenfuncties

Het bestuur, commissieleden en medewerkers dienen hun nevenfuncties te melden bij de voorzitter en bij de externe compliance officer (NCI), zodat een oordeel kan worden gevormd of er sprake zou kunnen zijn van (schijnbare) belangenverstrengeling en of de persoon over voldoende tijd beschikt om de functie goed te kunnen vervullen.

Diversiteit

Diversiteit binnen de organen wordt nadrukkelijk nagestreefd vanuit het besef dat het de horizon van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en visitatiecommissie verbreedt en daardoor een beter bestuur, een betere verantwoordingsfunctie respectievelijk een beter intern toezicht met zich meebrengt.

Een andere dimensie van diversiteit is complementariteit; het elkaar aanvullen vanuit een diversiteit aan deskundigheid en competenties. Dit leidt tot een completer bestuur, verantwoordingsfunctie en intern toezicht. Daarom heeft het pensioenfonds in de functieprofielen voor (nieuwe) bestuursleden diversiteitsbeleid opgenomen. Zodoende wordt de diversiteit binnen de fondsorganen vergroot, voor zover dit mogelijk is gegeven het karakter van het pensioenfonds en de inrichting en omvang van de verschillende fondsorganen. Hiertoe heeft het bestuur enkele randvoorwaarden opgesteld bij het verder invullen van diversiteit. Voorts zijn belangrijke overwegingen dat deskundigheid gewaarborgd blijft, het betreffende fondsorgaan als geheel optimaal functioneert en elk individueel lid een eigen unieke bijdrage kan leveren aan het pensioenfondsorgaan.

Voor de bezetting en opvolging van het bestuur en het verantwoordingsorgaan wordt gestreefd naar:

- verscheidenheid aan vaardigheden en zienswijzen, waarbij de leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan een redelijke afspiegeling vormen van de belanghebbenden;
- een goede mix van mannen en vrouwen;
- een evenwichtige verdeling van leeftijden.

Hierbij worden door het bestuur de volgende kanttekeningen geplaatst:

- Royal HaskoningDHV is een bedrijf met meer mannen dan vrouwen;
- voor compartiment SPH geldt dat het deelnemersbestand zal gaan vergrijzen (immers geen nieuwe deelnemers meer);
- het bestuur en het verantwoordingsorgaan zijn, gegeven de afvaardiging per compartiment, beperkt van omvang, wat consequenties heeft voor de mogelijkheden van afspiegeling;
- (migranten)afkomst wordt niet geregistreerd en kan dus niet expliciet in de doelstellingen worden meegenomen.

Het bestuur van het pensioenfonds evalueert elke drie jaar het diversiteitsbeleid en rapporteert in het jaarverslag over zijn inspanningen op dit gebied.

3.8 Klachten en geschillen

Het pensioenfonds heeft een klachten- en geschillenregeling opgesteld.

Bij een klacht voelt de belanghebbende zich incorrect behandeld door het pensioenfonds, of is ontevreden over de dienstverlening, maar is zijn of haar rechtspositie niet geschaad.

Bij een geschil is de belanghebbende het niet eens met de wijze waarop het pensioenfonds het pensioenreglement heeft toegepast, en is de belanghebbende van mening dat zijn of haar rechtspositie is geschaad.

Een deelnemer of een andere belanghebbende kan bij de directie een klacht indienen over de uitvoering van het pensioenreglement.

Als de betrokkene het oneens is met de beslissing van de directie, kan de belanghebbende in beroep bij het bestuur.

Bij de behandeling van een geschil kan een ad hoc geschillenadviescommissie worden gevormd (zie paragraaf 3.4).

Indien belanghebbende het niet eens is met het oordeel van het Bestuur, kan hij/zij de klacht/het geschil voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen.

3.9 Incidenten en misstanden

Het pensioenfonds heeft een Regeling incidenten en misstanden (klokkenluidersregeling) opgesteld.

Deze regeling geeft aan welke stappen gevolgd moeten worden indien het vermoeden bestaat dat er sprake is van een incident of misstand binnen het pensioenfonds, om te voorkomen dat de integere en beheerste bedrijfsvoering geschaad wordt en om toekomstige incidenten te voorkomen. Diefstal is een voorbeeld van een incident. Een fraudegeval dat reputatieschade oplevert voor het pensioenfonds is een voorbeeld van een zwaar incident. Een misstand betreft strafbaar feiten, schending van interne of externe regelgeving of beleidsregels, ernstig gevaar voor de integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds.

In de regeling is een meldingsprocedure beschreven (melding vindt plaats via de directeur van het pensioenbureau, de voorzitter van het bestuur of de externe vertrouwenspersoon (NCI)) en de wijze waarop deze incidenten worden behandeld en afgerond. De voortgang van de afhandeling wordt gerapporteerd aan het bestuur. Zo nodig vindt melding plaats aan de toezichthouder.

De melder van een misstand kan zich ingevolge de regeling wenden tot de vertrouwenspersoon (de voorzitter van het bestuur of de externe vertrouwenspersoon (NCI)). De vertrouwenspersoon rapporteert de onderzoeksresultaten aan het bestuur en geeft advies met betrekking tot de te nemen maatregel(en). De melder wordt vanwege de melding van een incident of misstand niet geschaad in zijn positie binnen het pensioenfonds.

4. Interne beheersing

Beheerste bedrijfsvoering

Het pensioenfonds beschikt over administratieve en boekhoudkundige procedures en interne controlemechanismen, stelt beleid op ten aanzien van de beheersing van te lopen risico's en draagt zorg voor de uitvoering van dat beleid. Risicomanagement bestaat binnen het pensioenfonds uit de volgende activiteiten:

- het identificeren van risico's op zowel strategisch als procesniveau;
- het identificeren van effectiviteit van bestaande beheersmaatregelen, waardoor resterende risico's kunnen worden bepaald;
- het relateren van resterende risico's aan de risicohouding van het pensioenfonds;
- het ontwerpen en implementeren van additionele beheersmaatregelen voor risico's die niet worden geaccepteerd;
- het bewaken van de implementatie van additionele beheersmaatregelen en monitoren en rapporteren over risicoprofiel.

Beheersmaatregelen en interne controle

Om de gestelde doelen te verwezenlijken, wordt door het bestuur beleid vastgesteld, waarbij het accent ligt op de lange termijn, maar waarbij de actualiteit steeds in het oog wordt gehouden. Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitvoeren van interne controlemaatregelen gericht op de juiste en volledige registratie van de gegevens van het pensioenfonds. Het pensioenfonds heeft op het gebied van administratieve organisatie en interne controle maatregelen getroffen ter naleving van de Sanctiewet 1977 en de op grond van die wet vastgestelde regelingen en besluiten met betrekking tot het financieel verkeer.

Het bestuur laat zich bij het vaststellen en uitvoeren van beleid ondersteunen door periodieke rapportages, die samen een totaalbeeld moeten geven van de (financiële) positie van het pensioenfonds met de daarbij te onderkennen en te analyseren risico's. Deze periodieke rapportages zijn onder meer:

- maand-, kwartaal- en jaarcijfers;
- rapportages van interne commissies;
- rapportages van het pensioenbureau;
- rapportages van de risicomanager
- verslag van de controlerend accountant;
- verslag van de certificerende actuaire;
- verslagstaten voor De Nederlandsche Bank;
- rapportages van vermogensbeheerders;
- financiële management- en risicorapportages.

Inventariseren risico's

Ten minste eenmaal per jaar inventariseert het pensioenfonds zowel de risico's die een mogelijke bedreiging vormen voor het bereiken van de doelstellingen, evenals de effectiviteit van de hieraan gerelateerde beheersmaatregelen. Elk kwartaal stelt de risicomanager, in samenspraak met het RAC, een rapportage op waarin de risico's worden gemonitord. De risico's worden gerangschikt op basis van een schatting van de kans van optreden alsmede de impact in geval van optreden. Hierbij wordt de risicohouding van het pensioenfonds als leidraad gehanteerd. De ontwikkelingen worden besproken met het bestuur.

Risicomanagement

Het bestuur is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van de beheersing van de risico's die samenhangen met de besturing van het pensioenfonds. Het bestuur heeft de inrichting van het risicomanagement, alsmede de beheersmaatregelen opgenomen in het *handboek risicomanagement* (als bijlage 2 bij deze abtn).

Het regulier risicomanagementproces bestaat uit zeven periodiek terugkerende stappen:

1. Vaststellen doelstellingen en risicohouding
2. Risico's identificeren
3. Risico's inschatten en tolerantiegrenzen bepalen
4. Beheersmaatregelen treffen
5. Monitoren en maatregelen treffen
6. Rapporteren

7. Opvolging en bewaking

De risicoadviescommissie speelt hierin een signalerende en coördinerende rol.

5. Uitvoeringsovereenkomst

De aangesloten ondernemingen en het pensioenfonds hebben een uitvoeringsovereenkomst gesloten, zoals bedoeld in artikel 23 van de Pensioenwet, waarin de afspraken tussen het pensioenfonds en de ondernemingen zijn vastgelegd.

De ondernemingen melden de werknemers aan. Werknemers die na 1 januari 2015 in dienst treden, gaan participeren in compartiment SPDHV. Het pensioenfonds is verplicht alle aangemelde werknemers als deelnemer in de pensioenregeling toe te laten die in aanmerking komen, een en ander met inachtneming van de bepalingen van de statuten en het pensioenreglement. In de uitvoeringsovereenkomst hebben het pensioenfonds en de ondernemingen over onder meer de volgende onderwerpen afspraken gemaakt:

- Vaststelling verschuldigde premie: de door de aangesloten ondernemingen verschuldigde vaste premie bedraagt voor de jaren 2015 tot en met 2019 in totaal 25,9% (inclusief het werknemersaandeel van 8,2%) van de som van de pensioengrondslagen, van de deelnemers die participeren in compartiment SPH. Voor deelnemers die participeren in compartiment SPDHV is de premie 28,1% (inclusief het werknemersaandeel van 8,2%).
- Informatieverstrekking door werkgever aan pensioenfonds: de werkgever verplicht zich er naar vermogen toe mede te werken dat het pensioenfonds de gegevens verkrijgt, waarover hij voor de juiste uitvoering van de pensioenregeling dient te beschikken.
- Voorwaarden voor toeslagverlening.
- Faciliteiten en kosten.
- Procedures voor opstellen en wijzigen van het pensioenreglement.
- Communicatie met deelnemers.
- Procedures aangaande besluiten betreffende vermogensoverschotten, vermogenstekort. Van belang is dat het pensioenfonds de aangesloten ondernemingen niet kan verplichten tot het betalen van hogere bijdragen dan de overeengekomen pensioenpremie. De aangesloten ondernemingen zijn niet verantwoordelijk voor vermogenstekorten van het pensioenfonds. Ze kunnen ook geen aanspraak maken op vermogensoverschotten van het pensioenfonds.

6. Pensioenregeling

De pensioenregeling van het pensioenfonds is een Collectieve Defined Contribution (CDC) regeling, waarbij er naar wordt gestreefd de aanspraken volgens de pensioenregeling in te kopen. Essentie van de regeling is dat de ondernemingen ieder jaar een vaste premie aan het pensioenfonds ter beschikking stellen. Hiermee hebben de ondernemingen voldaan aan hun financiële verplichtingen jegens het pensioenfonds. Het pensioenfonds dient de premie aan te wenden voor de pensioenvoorziening van de deelnemers. (Voor de compartimenten SPH en SPDHV geldt dezelfde pensioenregeling.)

Inhoud

De pensioenregeling behelst de uitvoering van de tussen de werkgever en de werknemers gesloten pensioenovereenkomst. De pensioenregeling is een collectieve beschikbare premieregeling (Collective Defined Contribution) op basis van een uitkeringsovereenkomst, met een door de werkgever beschikbaar gestelde premie. Voor deelnemers in compartiment SPH is de pensioenpremie 25,9% van de pensioengrondslag. De totale pensioenpremie voor deelnemers in compartiment SPDHV is 28,1% van de pensioengrondslag. Het premieniveau ligt vast tot 31 december 2019. Van deze premie dragen de deelnemers 8,2% van de pensioengrondslag zelf bij (verrekening door de werkgever).

De pensioenen die verkregen kunnen worden volgens de pensioenregeling zijn:

- ouderdomspensioen;
- partnerpensioen;
- tijdelijk partnerpensioen (ANW-hiaat);
- wezenpensioen;
- arbeidsongeschiktheidspensioen.

De na te streven jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken is mede afhankelijk van de CDC-premie en de onderstaande percentages. De pensioenrichtdatum is de dag waarop een (gewezen) deelnemer 67 jaar wordt.

Ouderdomspensioen

Het ouderdomspensioen is gelijk aan 1,875% per jaar tot 31-12-2017. Vanaf 2018 is de fiscale regelgeving gewijzigd. De opbouw wordt verlaagd naar 1,738% vanaf 1-1-2018 voor de dat jaar geldende pensioengrondslag, bij gelijkblijvende pensioenrichtleeftijd. Hierbij geldt een maximum pensioengevend salaris van € 103.317 (2017).

Partnerpensioen

Het partnerpensioen is gelijk aan 1,3125% per jaar tot 31-12-2017. Vanaf 2018 is de fiscale regelgeving gewijzigd. De opbouw wordt verlaagd naar 1,2166% vanaf 1-1-2018 voor de dat jaar geldende pensioengrondslag, bij gelijkblijvende pensioenrichtleeftijd. Hierbij geldt een maximum pensioengevend salaris van € 103.317 (2017).

Wezenpensioen

Het wezenpensioen bedraagt 14% van het te bereiken ouderdomspensioen.

Tijdelijk partnerpensioen (ANW-hiaat)

Het tijdelijk partnerpensioen is gelijk aan 10% van het pensioengevend salaris met een minimum van € 9.107 (2017). Hierbij geldt een maximum pensioengevend salaris van € 103.317 (2017).

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Het arbeidsongeschiktheidspensioen is bij volledige arbeidsongeschiktheid 75% van het pensioengevende salaris boven het WIA-maximumsalaris. Het maximum van het pensioengevend salaris is niet van toepassing op het arbeidsongeschiktheidspensioen. Indien een deelnemer gedeeltelijk arbeidsongeschikt is, wordt een percentage (conform het bepaalde in de WIA) van het arbeidsongeschiktheidspensioen uitgekeerd.

Aanvullende vrijwillige regelingen compartiment SPH

Compartiment SPH heeft in het verleden een tweetal vrijwillige aanvullende regelingen gehad. Hieronder worden in het kort de belangrijkste kenmerken van deze regelingen besproken. Tevens wordt besproken hoe met uitdiensttreding of pensionering na 31 december 2014 (de einddatum van het garantiecontract met Nationale-Nederlanden) wordt omgegaan.

Bijspaarmodule

Tot en met 31 december 2005 was een vrijwillige aanvullende pensioenspaarregeling op basis van collectieve beleggingsverzekeringen (bijspaarmodule) van kracht die er primair op gericht was eerder stoppen met werken mogelijk te maken. De regeling is per 1 januari 2006 gesloten voor nieuwe deelnemers en bijdragen van bestaande deelnemers in verband met de wet aanpassing fiscale behandeling VUT/Prépensioen.

Eind 2013 zijn de beleggingen uit de bijspaarmodule kosteloos omgezet in beleggingen van het Nationale-Nederlanden Prestatie Pensioen. Het bij uitdiensttreding of pensionering opgebouwde kapitaal werd tot en met 31 december 2014 omgezet in extra ouderdoms- en nabestaandenpensioen in de tot en met 31 december van kracht zijnde basispensioenregeling.

Aanvullende Vrijwillige Pensioenregeling

Tot en met 31 december 2014 was een aanvullende vrijwillige regeling Nationale-Nederlanden Prestatie Pensioen (aanvullende vrijwillige pensioenregeling) van kracht. Hiermee kon de deelnemer vrijwillig en voor eigen rekening aanvullend ouderdoms- en nabestaandenpensioen opbouwen. De door de deelnemers ingelegde bedragen werden belegd op de wijze zoals de deelnemer dat binnen de aanwezige mogelijkheden had aangegeven. Het bij uitdiensttreding of pensionering opgebouwde kapitaal werd tot en met 31 december 2014 omgezet in extra ouderdoms- en nabestaandenpensioen in de tot en met 31 december van kracht zijnde basispensioenregeling.

Vrijkomende kapitalen uit aanvullende regelingen met ingang van 1 januari 2015

Bij einde van het deelnemerschap kan het opgebouwde kapitaal desgewenst worden overgedragen naar de pensioenregeling van de nieuwe werkgever. Als er niet wordt overgedragen, dan blijft het kapitaal bij NN staan tot uiterlijk de pensioeningangsdatum. De deelnemer kan het opgebouwde pensioenkapitaal bij uitdiensttreden en bij pensionering aanwenden voor inkoop van pensioenaanspraken in de pensioenregeling van SPHDHV, compartiment SPH. Zittende deelnemers mogen hiervan geen voor- of nadelen ondervinden. En de nieuw ingekochte pensioenaanspraken moeten op dezelfde manier kunnen worden behandeld als reeds opgebouwde pensioenen. De (actuariële) grondslagen voor het inkooptarief zijn hierop afgestemd. Op de pensioenaanspraken die worden ingekocht is het pensioenreglement van toepassing, evenals alle wijzigingen waartoe het bestuur nadien besluit.

De deelnemer kan besluiten om het pensioenkapitaal aan te wenden bij andere verzekeraars (recht van shoppen), waaronder NN. Als aanspraken bij NN worden ingekocht, dan vallen die niet onder het garantiecontract.

Individuele keuzemogelijkheden

De pensioenregeling kent een aantal keuzemogelijkheden. De individuele deelnemer heeft onder voorwaarden de mogelijkheid om zijn pensioenrichtdatum (gedeeltelijk) te vervroegen dan wel uit te stellen. Er kan ook worden gekozen voor deeltijdpensioen. Het ouderdomspensioen mag binnen bepaalde fiscale grenzen een periode worden verhoogd ten koste van een latere periodieke verlaging. Daarnaast mag het opgebouwde ouderdomspensioen en partnerpensioen binnen bepaalde fiscale grenzen actuariael neutraal worden uitgeruild.

7. Communicatiebeleid

Het bestuur acht het van groot belang uitermate zorgvuldig te communiceren. Uitgangspunt is om mensen te informeren en 'mee te nemen', opdat ze niet verrast worden door de ontwikkelingen en de maatregelen die het bestuur neemt. Het bestuur hecht eraan om alle belanghebbenden tijdig, juist en compleet te informeren over de mogelijke opties en de keuzes die het bestuur maakt. Hierbij is in beginsel het communicatiebeleidsplan van het pensioenfonds de leidraad.

Het communicatiebeleid draagt bij aan de missie en visie van het pensioenfonds en heeft als uitgangspunten:

- Optimaal inspelen en aansluiten op specifieke informatiebehoeften en belangen van de deelnemers, pensioengerechtigden, gewezen deelnemers en andere stakeholders.
- Uitvoering geven aan de Wet Pensioencommunicatie (tijdig, correct, duidelijk en evenwichtig communiceren).
- Regisseren en faciliteren van communicatie tussen Pensioenfonds, (ex-)deelnemers en gepensioneerden.
- In de communicatie aan deelnemers en pensioengerechtigden wordt zo veel mogelijk het handelingsperspectief weergegeven.
- Communicatie vindt zoveel mogelijk plaats met behulp van digitale media, behalve indien dat niet aansluit bij informatiebehoeften van de doelgroep(en).
- Kostenbewustzijn, effectiviteit en duurzaamheid zijn belangrijke afwegingen bij de uitvoering.
- Flexibiliteit met inspelen op wijzigingen die binnen het pensioenfonds plaatsvinden of externe ontwikkelingen.

Voorwaarde voor het slagen van pensioencommunicatie is dat de informatie aansluit op de specifieke behoeften en wensen van de verschillende (groepen) stakeholders.

Het pensioenfonds wil beter aansluiten op de behoeften van zijn stakeholders. Het pensioenfonds onderscheidt de volgende stakeholders:

- Deelnemers
- Pensioengerechtigden
- Gewezen deelnemers
- Aangesloten ondernemingen (werkgever) en ondernemingsraad
- DNB en AFM
- Pensioenfederatie
- Pers

Het pensioenfonds formuleert de volgende ambities op het gebied van pensioencommunicatie en de stakeholders.

Pensioencommunicatie:

- De pensioencommunicatie voldoet aan vereisten vanuit de Wet pensioencommunicatie. Ontwikkelingen hierin worden opgevolgd.
- Pensioencommunicatie richt zich daarnaast op de Life events van de deelnemer of pensioengerechtigde en voldoet zoveel mogelijk aan de volgende randvoorwaarden.
 - a. De doelgroep weet de juiste informatie op het juiste moment te vinden
 - b. Als de informatie gevonden is, begrijpt de doelgroep de informatie voldoende of weet waar vragen gesteld kunnen worden
 - c. De doelgroep krijgt inzicht in zijn handelingsperspectief – het is duidelijk wat hij of zij kan of moet doen.
- Vergroten van pensioenbewustzijn, vertrouwen in pensioenfonds en in eigen pensioenregeling
 - a. Doelgroep heeft inzicht in eigen pensioensituatie en pensioenregeling
 - b. Doelgroep is op de hoogte van de invloed van (wettelijke) wijzigingen op de pensioenregeling
 - c. Doelgroep is op de hoogte van de relatieve positie van het pensioenfonds in 'pensioenland' en kan belangrijke kenmerken van het pensioen van de onderneming plaatsen in relatie tot die van andere fondsen.
- Doelgroep staat open voor pensioeninformatie:
 - a. Is betrokken bij het thema pensioen
 - b. Ziet urgentie in van een (goed) pensioen

- c. Kan vaardig met de geboden informatie omgaan
- d. Beoordeelt pensioeninformatie positief

Om deze doelstellingen te realiseren, maakt het pensioenfonds onder meer gebruik van persoonlijk contact, de website, nieuwsbrieven, bijeenkomsten en wettelijke middelen (pensioenoverzicht, wettelijk voorgeschreven brieven, etc.). De exacte invulling hiervan wordt bepaald in het communicatiejaarplan.

Het pensioenfonds acht het van belang dat de wensen en behoeften van onze deelnemers worden geïnventariseerd, en dat ook de effecten van de communicatie-inspanningen worden gemeten. De website en digitale nieuwsbrieven bieden hier diverse mogelijkheden voor.

Eens in de drie jaar wordt een communicatiebeleidsplan gemaakt. Jaarlijks wordt een communicatiejaarplan gemaakt met jaarlijkse 'targets' die aansluiten op de behoefte van de stakeholders.

8. Risicohouding

Het bestuur streeft er naar van de sociale partners zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregelingen die ze als opdracht in uitvoering aan het pensioenfonds geven.

De procedure om tot de risicohouding van het pensioenfonds te komen is als volgt. Het bestuur neemt kennis van de risicohouding van de deelnemers zoals deze blijkt uit het deelnemersonderzoek in 2017 en treedt in overleg met sociale partners om te vernemen wat de *risk appetite* van sociale partners is. Als sociale partners inzicht hebben gegeven in de door hen gewenste risicohouding en het bestuur kan zich daarin vinden dan treedt het bestuur in overleg met het verantwoordingsorgaan. Als het verantwoordingsorgaan zich herkent in de risicohouding draagt het bestuur zorg voor de vastlegging van de risicohouding van het pensioenfonds. Het bestuur gebruikt de risicohouding bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding van de door sociale partners overeengekomen pensioenregelingen. Het bestuur bespreekt jaarlijks de resultaten van de zogenoemde haalbaarheidstoets (paragraaf 9.7) in relatie tot de risicohouding met sociale partners en het verantwoordingsorgaan.

8.1 Risicohouding kwalitatief

Beleidsuitgangspunten voor de risicohouding zijn:

- De premie is een vaste CDC-premie voor een periode van 5 jaar;
- Prioriteit wordt gegeven aan meer stabiliteit in de opbouw versus meer volatiliteit in de indexatie;
- Het premiebeleid is gedempt en gebaseerd op een verwacht rendement;
- Het opbouwpercentage van het ouderdomspensioen is fiscaal maximaal (OP van 1,783% met een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar (vanaf 1-1-2018) met een NP van 70% van het OP);
- De indexatie-ambitie is loon-/prijsinflatie voor actieven/inactieven;
- De indexatie is voorwaardelijk;
- Het verwachte pensioenresultaat (50% kans) is ongeveer prijsinflatie;
- Het slecht weer-pensioenresultaat (5% kans) is ongeveer nominaal (bij aanvang met risicobuffers op orde) of iets minder (bij aanvang lagere risicobuffers);
- De kans op korten is circa 10%, de omvang maximaal circa 6% (zie ALM en het kortingsbeleid in het crisisplan voor de momenten en jaaromvang van eventueel korten);
- Een herstelplan bij aanvang moet haalbaar zijn (zie herstelplan compartiment SPDHV).

8.2 Pensioenresultaat en kwantitatieve risicohouding

Het bestuur beschouwt de volgende grenswaarden met betrekking tot het pensioenresultaat als richtinggevend, gegeven de beleidskeuzes die in het verleden zijn gemaakt:

- Vanuit de feitelijke dekkingsgraad:
 - mediaan pensioenresultaat van 95%
 - 5e percentiel pensioenresultaat van 60% (relatieve afwijking van 37%)
- Vanuit de VEV-dekkingsgraad:
 - mediaan pensioenresultaat van 95%
 - 5e percentiel pensioenresultaat van 70% (circa nominaal)
 NB: is niet verplicht in de haalbaarheidstoets.

Uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets 2017 blijkt voor compartiment SPH:

- het mediaan pensioenresultaat van 96% is hoger dan de door het bestuur vastgestelde ondergrens van 95%;
- de relatieve afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweerscenario van 26% is lager dan de door het bestuur vastgestelde maximale neerwaartse relatieve afwijking van 37%.

Uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets 2017 blijkt voor compartiment SPDHV:

- het mediaan pensioenresultaat van 96% is hoger dan de door het bestuur vastgestelde ondergrens van 95%;
- de relatieve afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweersscenario van 41% overschrijdt de door het bestuur vastgestelde maximale neerwaartse relatieve afwijking van 37%.

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2017 voor beide compartimenten zijn besproken met de sociale partners om te bezien of maatregelen genomen dienen te worden. Uit dit overleg zijn geen maatregelen naar voren gekomen. Ook zijn deze uitkomsten besproken met het verantwoordingsorgaan.

9. Financiële opzet

Binnen de financiële opzet worden beleidsonderdelen in onderlinge samenhang beschouwd. De verschillende beleidsonderdelen kunnen in het licht van een eventueel herstel worden ingezet als stuurinstrument. Het pensioenfonds bestaat uit twee compartimenten die een afgescheiden vermogen hebben. Waar nodig wordt daarom per compartiment de financiële opzet specifiek beschreven. Het doel van deze opzet is om te waarborgen dat de opbouw van de pensioenaanspraken conform het pensioenreglement kan plaatsvinden, waarbij de kans op tekorten en korten van de pensioenaanspraken en -rechten minimaal is en er gestreefd wordt naar het verlenen van toeslagen. Tevens wordt hierbij de risicohouding van het pensioenfonds betrokken.

In het licht van deze doelstelling zijn de voornaamste financiële doelstellingen van het pensioenfonds:

- het waarborgen van de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten overeenkomstig de in het pensioenreglement vastgelegde bepalingen;
- het minimaliseren van de kansen op een vermogenstekort, alsmede van de mate van een vermogenstekort;
- het maximaliseren van het beleggingsrendement om de nagestreefde toeslagen te realiseren.

Het bestuur tracht in zijn beleid deze doelstellingen in een optimaal evenwicht tussen premie en kosten, ambitie (pensioenresultaat) en de rendements-/risicoverhouding te bereiken.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de waarderingsgrondslagen van de pensioenverplichtingen en het belegd vermogen, alsmede de uitgangspunten voor het premiebeleid, het beleggingsbeleid, het toeslagbeleid en het kortingsbeleid. Uitgangspunt bij de financiële opzet is de wet- en regelgeving zoals beschreven in:

- de Pensioenwet;
- het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds;
- de Regeling Parameters pensioenfonds.

9.1 Risico's in eigen beheer en verzekerd

Compartiment SPH

Pensioenverplichtingen opgebouwd tot en met 31 december 2014

Voor compartiment SPH zijn de pensioenverplichtingen die tot en met 31 december 2014 in het voormalig Pensioenfonds Haskoning zijn opgebouwd, verzekerd via een zogenoemd garantiecontract (pensioenverzekeringsovereenkomst) bij Nationale-Nederlanden. De pensioenaanspraken die vanaf 1 januari 2015 worden opgebouwd, worden in eigen beheer gehouden.

In 2016 is met de herverzekeraar overeenstemming bereikt over het premievrij, zonder voortzetting van de overrentedeling, achterlaten van de per eind 2014 opgebouwde aanspraken en ingegane pensioenrechten. De opgebouwde rechten worden levenslang nominaal door NN gegarandeerd. Het beleggingsdepot, het recht op overrentedeling en het aandeel in de technische winst zijn eind 2016 geëindigd. Er zijn geen garantie-, administratie- en beheerskosten meer verschuldigd.

Samenhangend met de herverzekerde voorziening worden aanvullend de volgende technische voorzieningen in eigen beheer aangehouden:

- Technische voorziening horende bij de toegekende toeslagen over de herverzekerde aanspraken;
- Aanvullende technische voorziening voor het verlengen van de einddatum van de toegekende rechten op premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en arbeidsongeschiktheidspensioen naar 67 jaar.

Pensioenverplichtingen opgebouwd vanaf 1 januari 2015

Per 1 januari 2015 worden de pensioenaanspraken van compartiment SPH in eigen beheer opgebouwd. Ter dekking van het risico van vroegtijdig overlijden van de deelnemer (en dus het uitkeren van een partnerpensioen) zijn de overlijdensrisicokapitalen verzekerd bij elipsLife. De overlijdensrisicokapitalen worden vastgesteld op basis van de grondslagen van compartiment SPH en de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per ultimo van het jaar.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico (arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid) is verzekerd bij elipsLife (tot eind 2017). Vanaf 1-1-2018 worden de risico's inzake arbeidsongeschiktheid bestaande uit het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid in eigen beheer gehouden.

Compartiment SPDHV

De pensioenverplichtingen per 31 december 2014, die vanuit het voormalig pensioenfonds DHV zijn overgekomen, worden in eigen beheer voortgezet. Dit geldt ook voor de pensioenaanspraken die vanaf 1 januari 2015 worden opgebouwd.

Ter dekking van het risico van vroegtijdig overlijden van de deelnemer (en dus het uitkeren van een partnerpensioen) zijn voor een periode van twee jaar (2017/2018) overlijdensrisicokapitalen verzekerd bij Zwitserleven op basis van een stop/loss-verzekering. Dit betekent dat alle sterfteschade boven een bepaald bedrag (in de periode 2017/2018 ongeveer €3,2 miljoen), het zogenaamde eigen behoud, voor rekening komt van Zwitserleven. Aan de vergoeding zit echter een limiet. Het overlijdensrisicokapitaal per verzekerde is gelijk aan de per 1 januari van het betreffende jaar vastgestelde contante waarde van het direct ingaand (tijdelijk) partnerpensioen verminderd met de voor de betreffende deelnemer gevormde technische voorziening.

De risico's inzake arbeidsongeschiktheid bestaande uit het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid zijn in eigen beheer gehouden.

9.2 Technische voorzieningen (TV)

Voorziening pensioenverplichtingen

Het ouderdomspensioen en het partnerpensioen worden gefinancierd op basis van kapitaaldekking. Ter bepaling van het benodigde kapitaal stelt het bestuur de hoogte van de technische voorzieningen vast op basis van de contante waarde van de verwachte uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de tot de datum van vaststelling opgebouwde pensioenaanspraken. De voorwaardelijke toeslagverlening maakt geen onderdeel uit van de technische voorzieningen.

Uitgaande van deze uitgangspunten is het pensioenfonds gekomen tot de volgende grondslagen:

Rekenrente:	Rentetermijnstructuur, zoals maandelijks gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.
Overlevingstafel:	Prognosetafel AG 2016, rekening houdend met de S&V Ervaringssterfte 2016 gebaseerd op inkomen voor SPHDHV (gezamenlijk).
Gehuwdheidsfrequenties:	Tot de 67-jarige leeftijd wordt het onbepaalde partnersysteem gehanteerd, na de 67-jarige leeftijd wordt het bepaalde partnersysteem gehanteerd. De gehuwdheidsfrequentie is 95% tot 67 jaar, 100% op 67 jaar en daarna afnemend met de sterftetekans van de medeverzekerde.
Leeftijdsverschil:	Het leeftijdsverschil is gesteld op drie jaar (een man is drie jaar ouder dan een vrouw).
Bepaling leeftijden:	Deelnemers worden geacht te zijn geboren op 1 juli van zijn of haar geboortjaar.
Uitkeringen:	Voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt ervan uitgegaan dat de pensioenen achteraf in maandelijkse termijnen worden uitbetaald. Bij de berekening van de netto contante waarden van de pensioenen is verondersteld dat de

	pensioenuitkeringen continu geschieden.
Opslag voor latent wezenpensioen:	Een opslag van 0,6% van de voorziening voor latent partnerpensioen van niet gepensioneerde deelnemers.
Voorziening zieke deelnemers:	Aan het einde van het verslagjaar wordt de Voorziening zieke deelnemers vastgesteld als de afgelopen twee jaar betaalde premies (eigen beheer) voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (PVI) en arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP).
Voorziening toekomstige kosten:	Vast: € 2,319 miljoen voor compartiment SPH en € 1,791 miljoen voor compartiment SPDHV. Variabel: de berekende netto contante waarden van de pensioenen (opgebouwd in eigen beheer) zijn verhoogd met 2% ter dekking van de toekomstige uitkeringskosten.

Het bestuur stelt de grondslagen vast per ultimo van het jaar.

De hierboven genoemde grondslagen worden ook gebruikt voor de berekening van de flexibiliserings- en afkoopfactoren voor SPH (voor wat betreft aanspraken die vanaf 1 januari 2015 worden opgebouwd) en voor SPDHV. De rekenrente is gelijk aan de renterijnstructuur die door DNB per ultimo van het jaar wordt gepubliceerd. Aanvullend wordt uitgegaan van:

- verhouding man/vrouw (flexibilisering): 90% / 10%
- verhouding man/vrouw (afkoop): 85% / 15%
- verhouding weduwnaar/weduwe (afkoop ingaand partnerpensioen) 15% / 85%

De verhouding man/vrouw wordt jaarlijks getoetst aan de hand van:

- de voorzieningen voor actieven, premievrije en arbeidsongeschikte deelnemers in het compartiment SPDHV die ouder zijn dan 55 jaar (flexibiliseringsfactoren);
- de voorzieningen voor actieven, premievrije en arbeidsongeschikte deelnemers in het compartiment SPDHV (afkoopfactoren).

Voor de herverzekerde aanspraken binnen compartiment SPH worden de flexfactoren van Nationale-Nederlanden gevolgd.

Toelichting voorziening toekomstige kosten

Het pensioenfonds houdt een voorziening voor toekomstige kosten aan. Deze voorziening dient ervoor dat de pensioenverplichtingen (operationeel) kunnen worden afgewikkeld, ook in de situatie dat de premie-instroom stopt. Daarnaast wordt met een goede kostenvoorziening ongewenste kostensolidariteit voorkomen, doordat er enerzijds een voorziening is voor de doorlopende kosten van een slapend (premienvrij) fonds na het stoppen van de premie-instroom terwijl anderzijds de meerkosten van een actief fonds worden betaald uit de premie (van de actieven).

Op het moment dat de uitvoeringsovereenkomst door de sponsor wordt beëindigd, is het bestuur voornemens om binnen drie jaar tot liquidatie van het pensioenfonds over te gaan. De opgebouwde aanspraken worden dan overdragen aan een andere pensioenuitvoerder. De (variabele) kostenvoorziening is zodoende grotendeels afhankelijk van de voorziening excassokosten die de overnemende pensioenuitvoerder in rekening zal brengen. Een opslag van 2% wordt door het bestuur als een marktconforme kostenopslag gezien, die een toekomstige pensioenuitvoerder bij liquidatie van het pensioenfonds in rekening zal brengen.

Aanvullend houden beide compartimenten een vaste kostenvoorziening aan, ter dekking van de uitvoerings- en liquidatiekosten na opzegging van de uitvoeringsovereenkomst. De vaste kostenvoorziening is gebaseerd op de volgende aannames:

- Liquidatie vindt binnen drie jaar na opzegging uitvoeringsovereenkomst plaats.
- Het huidige kostenniveau neemt 30% af.
- De liquidatiekosten bedragen 330K.

Het vaste bedrag wordt elke twee jaar opnieuw vastgesteld.

Voorziening arbeidsongeschikten

Voor de gemanifesteerde arbeidsongeschiktheidsrisico's wordt een voorziening aangehouden. Deze voorziening is gelijk aan de contante waarde van het ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen tot de AOW leeftijd plus de contante waarde van de premievrije pensioenopbouw vanwege arbeidsongeschiktheid, zijnde het verschil tussen het bereikbare pensioen en het opgebouwde pensioen. Bij de vaststelling van deze voorziening wordt geen rekening gehouden met revalidatiekansen.

Voorziening zieke deelnemers

Voor compartiment SPH wordt het verschil tussen de herverzekeringspremie (1,629% van de feitelijke premie) en opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid (1,629% van de actuariële koopsom voor ouderdoms-, partner- en wezenpensioenen) voor twee jaar gereserveerd, conform de methodiek als beschreven voor compartiment SPDHV. Per saldo wordt een voorziening zieke deelnemers aangehouden voor het restrisico (het verschil tussen de contante waarde van de feitelijke premie en de contante waarde van de premievrijstelling op basis van fondsgrondslagen). Vanaf 1-1-2018 wordt dit op gelijke wijze als bij compartiment SPDHV in eigen beheer gedaan.

Voor compartiment SPDHV worden de arbeidsongeschiktheidspremies (AOP en PVI) tijdens de wachttijdperiode van twee jaar gereserveerd. Einde 2017 wordt de voorziening zieke deelnemers voor compartiment SPDHV vastgesteld aan de hand van de 'fictieve' PVI en AOP premies in 2016 en 2017. De fictieve premies worden alsnog vastgesteld op basis beschreven methode zoals vastgelegd in deze abtn. Einde 2018 valt dan de 'fictieve' premie 2016 vrij ter dekking van de schades die door arbeidsongeschiktheid in 2018 zijn opgetreden. Daarnaast wordt de werkelijke premie 2018 toegevoegd.

9.3 Financiering en premiebeleid

Feitelijke premie

De pensioenregeling wordt gefinancierd uit een door de aangesloten ondernemingen beschikbaar gestelde premie. De feitelijke premie per compartiment is vastgesteld op hetzelfde niveau als voor de fusie gold. De afspraak in de uitvoeringsovereenkomst over de CDC-premie is vast voor een periode van vijf jaar. Na drie jaar wordt er een brede tussentijdse evaluatie gemaakt (ook de op termijn beoogde samenvoeging van de compartimenten, risicohouding en algemene ontwikkelingen).

De feitelijke premie is de komende jaren 28,1% van de pensioengrondslag (compartiment SPDHV). Hiervan is de deelnemersbijdrage op basis van in het arbeidsvoorwaardenoverleg gemaakte afspraken 8,2% van de pensioengrondslag. Voor compartiment SPH is de premie 25,9% van de pensioengrondslag. Hiervan is de deelnemersbijdrage op basis van in het arbeidsvoorwaardenoverleg gemaakte afspraken eveneens 8,2% van de pensioengrondslag.

Indien in enig jaar de feitelijke pensioenpremie (zoals bedoeld in artikel 21 lid 2 van het pensioenreglement) lager is dan de kostendeekkende premie (als bedoeld in artikel 128 Pensioenwet), dan wordt de opbouw van de pensioenaanspraken naar rato verminderd, zodanig dat de pensioenpremie in artikel 21 lid 2 van het pensioenreglement gelijk is aan de premie als bedoeld in artikel 128 Pensioenwet.

Er wordt geen premie-egaliseringsreserve aangehouden.

Vereffening

Voor compartiment SPH wordt voor de komende jaren een vergrijzingseffect onderkend. Immers doordat de nieuwe instroom na 1 januari 2015 in compartiment SPDHV plaatsvindt, zal de gemiddelde leeftijd stijgen. Daarom vindt er een vereffening van de feitelijke premie plaats tussen de compartimenten SPH en SPDHV. Dit is conform de pensioenovereenkomst en de opdracht aan het bestuur in de uitvoeringsovereenkomst.

De vereffeningsmethodiek gaat uit van het verschil in vergrijzing door de feitelijk gerealiseerde instroom. Dit ten opzichte van de doorsneeleeftijden in de compartimenten bij aanvang. Per

compartiment treden autonome wijzigingen op ten gevolge van uitdiensttreding, pensionering, premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en overlijden. Uitgangspunt is dat deze autonome ontwikkelingen van het specifieke compartiment geen vereffening behoeven.

Voor de vereffening wordt per jaar achteraf een berekening gemaakt op maandbasis van de feitelijke netto instroom in compartiment SPDHV. De netto instroom is het deel van de actieve deelnemers in enig jaar, dat na 1 januari 2015 is toegetreden tot het compartiment SPDHV. Op deze wijze wordt beoogd om de fictieve situatie te benaderen dat na 1 januari 2015 eveneens in compartiment SPH nieuwe deelnemers toetreden. De helft van de netto instroom zal rekentechnisch worden toegevoegd aan het actuele deelnemersbestand van compartiment SPH om het onbedoelde effect van de feitelijke vergrijzing te bepalen. De verdeling 50:50 is vastgesteld op basis van het aantal actieve deelnemers in SPH en SPDHV per 31 december 2014. De actuariële premie (inclusief risicopremies) wordt berekend conform het premiebeleid uitgaande van het gehanteerde verwachte rendement. De stappen per maand zijn:

- Bereken de actuariële premie op basis van:
 - de doorsneeleeftijd in compartiment SPH (*Peind*)
 - de rekentechnische doorsneeleeftijd in compartiment SPH na toevoeging van de helft van de netto instroom (*Pcor*)
- Bereken het verschil in actuariële premiehoogte en vermenigvuldig dit verschilpercentage met de pensioengrondslag van compartiment SPH: $(Peind - Pcor) \times PGeind$
- Vereffen het onder het vorige punt berekende verschilbedrag tussen compartiment SPH en compartiment SPDHV.

De premievereffening wordt jaarlijks achteraf vastgesteld.

Kostendekkende premie

Het Besluit financieel toetsingskader schrijft voor dat de aan het pensioenfonds af te dragen bijdrage (feitelijke premie) jaarlijks wordt getoetst aan de kostendekkende premie. De kostendekkende premie is de som van

- de actuariële benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking in verband met (de aangroei van) pensioenverplichtingen;
- opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen;
- opslag voor de bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten.

Per 1 januari 2015 hanteert het pensioenfonds een kostendekkende premie op basis van verwacht rendement conform het Besluit FTK. Deze methode zorgt ervoor dat de kostendekkende premie minder afhankelijk van de aanzienlijke (korte termijn) volatiliteit van de RTS. Daarnaast sluit deze systematiek goed aan bij de vaste premie-afsprake voor een langere periode tussen het pensioenfonds en de ondernemingen, die kenmerkend is voor het CDC-karakter van de pensioenregeling.

De reële verwacht rendementscurve is door het bestuur opnieuw vastgesteld per 31 december 2016. Uitgangspunten van de vastgestelde rendementscurve zijn:

- Voor het rendement op vastrentende waarden is uitgegaan van de DNB rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd per 1 januari 2015.
- Het verwacht rendement op zakelijke waarden is gebaseerd op de maximale parameters, zoals vastgelegd in artikel 23a, eerste lid van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfonds.
- Een strategische beleggingsmix van 55% zakelijke en 45% vastrentende waarden.
- De toeslagambitie van het pensioenfonds, zijnde een loonambitie voor actieven en een prijsambitie voor inactieven. Er is hierbij uitgegaan van een gecombineerd loon/prijs-ingroeipad conform het nFTK.

De kostendekkende premie wordt bepaald per 1 januari van het boekjaar op basis van de volgende uitgangspunten.

- Het reële verwacht rendement zoals hierboven beschreven. Het gemiddeld verwacht bruto rendement per 31 december 2016 bedraagt 5,3% voor compartiment SPH en 5,2% voor compartiment SPDHV. Het gemiddeld verwacht netto rendement (reëel rendement) per 31 december 2016 bedraagt 3,1% voor compartiment SPH en 3,0% voor compartiment SPDHV.
- Een opslag conform het nFTK die bepaald wordt door de hoogste waarde van een opslag voor de voorwaardelijke onderdelen of de solvabiliteitsopslag.

- Overige actuariële grondslagen zijn conform de berekening van de voorziening pensioenverplichting.

Aanvullend zijn de volgende uitgangspunten van toepassing:

- Een opslag van 6% op de risicokoopsom partnerpensioen ten behoeve van de risicokoopsom wezenpensioen.
- Voor compartiment SPH bedraagt de opslag voor premievrijstelling 1,629% van de actuariële koopsom (ouderdoms-, partnerpensioen en risicokoopsom overlijden). Indien de herverzekeringspremie hoger is dan de berekende premie voor premievrijstelling, wordt de herverzekeringspremie in de premie opgenomen.
- Voor compartiment SPDHV bedraagt de opslag voor premievrijstelling 2,6% van de actuariële koopsom (ouderdomspensioen, partnerpensioen en risicokoopsom overlijden).
- De premie voor het arbeidsongeschiktheidspensioen is voor compartiment SPH gelijk aan de herverzekeringspremie. Momenteel bedraagt deze 1,155% van het toegezegde arbeidsongeschiktheidspensioen. Vanaf 1-1-2018 gelijk aan de wijze bij compartiment SPDHV.
- Voor compartiment SPDHV is de premie voor het arbeidsongeschiktheidspensioen 0,5% van de pensioengrondslagsom.
- Een opslag in de premie voor de financiering van de jaarlijkse uitvoeringskosten van 1,9% (SPH) en 0,6% (SPDHV) van de pensioengrondslagsom.

9.4 Beleggingsbeleid

Doelstelling beleggingsbeleid

Het pensioenfonds voert een pensioenregeling in het belang van de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Het bestuur van het pensioenfonds is onder andere verantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. De doelstelling van het beleggingsbeleid is het behalen van een hoog en stabiel lange termijn rendement, binnen de door het bestuur vastgestelde risico-parameters en rekening houdend met de lang- en kortlopende verplichtingen van het pensioenfonds, de solvabiliteitseisen die aan haar worden gesteld en de wenselijkheid van een stabiel premiebeleid. Het pensioenfonds heeft in zijn beleggingsbeginselen de beleggingsovertuiging opgenomen dat maatschappelijk verantwoord beleggen op de lange termijn lonend is. Daarom wil het fonds uitsluitend samenwerken met vermogensbeheerders die de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) hebben ondertekend.

Bij de uitvoering van het strategisch beleggingsbeleid wordt rekening gehouden met het bepaalde bij en krachtens de Pensioenwet, de verplichtingenstructuur en de financiering van het pensioenfonds zoals vastgesteld in de uitvoeringsovereenkomst met de werkgevers.

Verklaring beleggingsbeginselen

Het bestuur heeft een verklaring beleggingsbeginselen opgesteld. Deze beginselen zijn opgenomen in bijlage 3 bij deze abtn.

Strategisch beleggingsplan

Het pensioenfonds heeft één strategisch beleggingsbeleid, dat per compartiment wordt uitgewerkt. Het strategisch beleggingsplan beschrijft het beleggingsbeleid aan de hand van:

- De doelstelling van het pensioenfonds.
- De doelstelling en restricties van het strategisch beleggingsbeleid voor de hele portefeuille en diverse beleggingscategorieën.
- De visie van het pensioenfonds op de beleggingen van het pensioenfonds.
- De risico's die het behalen van de doelstelling in de weg zouden kunnen staan.

Naast het strategisch beleggingsplan wordt jaarlijks een jaarplan beleggingen geschreven, waarin wordt ingegaan op de speerpunten met betrekking tot de beleggingen in het betreffende jaar. Het strategisch beleid ligt in principe voor drie jaar vast met een jaarlijkse update.

Het pensioenfonds voert geen tactisch beleid uit, wat betekent dat het pensioenfonds geen bewuste over- of onderweging aanbrengt ten opzichte van de strategische mix binnen de portefeuille. Binnen beleggingsfondsen kan wel bewust worden afgeweken van de benchmarks, als gevolg van het actieve beleid dat binnen de fondsen wordt gevoerd.

Strategische assetallocatie

Het lange termijn beleggingsbeleid wordt driejaarlijks door het bestuur onderzocht en geanalyseerd, met een jaarlijkse tussentijdse beoordeling. Op basis van de ALM-studie wordt (opnieuw) een strategische beleggingsmix vastgesteld, met de mate van renteafdekking. Het bestuur kiest bewust om de strategische mix direct op de ALM te laten aansluiten. Dus zonder tussenstap met een verfijnde strategische asset allocatie, omdat daarmee de aansluiting met de uitgangspunten van de ALM verloren kan gaan.

De strategische beleggingsmix vormt tevens de basis voor het beleggingsbeleid dat het pensioenfonds in de praktijk wil uitvoeren. Daarom worden in de ALM-studie dezelfde beleggingscategorieën gedefinieerd als de beleggingscategorieën waarin uiteindelijk door het pensioenfonds wordt belegd.

De te beleggen gelden zijn verdeeld over de diverse beleggingscategorieën zoals obligaties, aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, grondstoffen en vastgoed. De beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. Het pensioenfonds beoordeelt elke belegging op basis van risico- en rendementsoverwegingen, managementfee en het totale effect op de beleggingsportefeuille in samenhang met de totale verplichtingenstructuur.

Compartiment SPH

Vanuit de ALM-studie die in 2017 is verricht bleek dat de portefeuille Nieuwe Opbouw en de portefeuille Vrij Eigen Vermogen onderbouwd konden worden samengevoegd. De samenvoeging leidt tot een vereenvoudiging van de beleggingsadministratie. In het verleden was de totale strategische beleggingsmix afhankelijk van de verdeling tussen de twee portefeuilles. Deze mix was dynamisch door de tijd heen. Door samenvoeging verbetert de stuurbaarheid en de begrijpelijkheid van de totale SPH portefeuille. De nieuwe naam is portefeuille Eigen Beheer.

Onderstaand is op hoofdlijnen weergegeven hoe het pensioenfonds het strategisch beleggingsbeleid voor compartiment SPH heeft vormgegeven, mede naar aanleiding van de ALM-studie die in 2017 is verricht. De samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille is in bijlage 4 weergegeven.

Portefeuille Garantiecontract

Dit deel wordt belegd als onderdeel algemene middelen. De verzekeraar staat garant voor de nominale waarde van de verplichtingen opgebouwd voor 1 januari 2015.

Portefeuille Eigen Beheer

Naar aanleiding van de ALM-studie in 2017 heeft het bestuur besloten het gewicht in aandelen te verhogen naar 60%.

Categorie	Strategische mix	Bandbreedte
Zakelijke waarden	60%	55%-65%
Vastrentende waarden	40%	35%-45%
Renteafdekking	m.b.v. vastrentende waarden, duratie 20 jaar	n.v.t. (bandbreedte vastrentende waarden)

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden hebben een tweeledig doel. Ten eerste om invulling te geven aan de renteafdekking. Ten tweede is het doel om diversificatie aan te brengen binnen de totale beleggingsportefeuille en het realiseren van extra rendement ten opzichte van de verplichtingen. Om diversificatie aan te brengen binnen de obligatieportefeuille bestaan de vastrentende waarden voor 80% uit Europese staatsleningen en 20% uit bedrijfsobligaties.

Omdat SPH de renteafdekking realiseert door middel van vooral langlopende staatsleningen moeten de staatsleningen een voldoende lange looptijd hebben. Derhalve is in de portefeuille Eigen Beheer gekozen voor een vastrentende benchmark met een duration van 20 jaar voor de vastrentende waarden.

Renteafdekking

In de portefeuille Eigen Beheer vindt geen specifieke renteafdekking plaats. Gezien de geringe omvang van de portefeuille wordt hier gebruik gemaakt van een combinatie van staatsobligaties en credits. Op deze wijze dekt het bestuur zich evenwichtig in tegen twee scenario's: het scenario van dalende rente en het scenario van oplopende rente met oplopende inflatie. De mate van renteafdekking ademt mee met de omvang van de vastrentende portefeuille en beweegt zich binnen een bandbreedte van 40% en 50% van de totale waarde van de portefeuille Eigen Beheer.

Compartiment SPDHV

In de onderstaande tabel is op hoofdlijnen weergegeven hoe het pensioenfonds het strategisch beleggingsbeleid voor compartiment SPDHV heeft vormgegeven. Dit mede naar aanleiding van de ALM-studie die eerder in 2014 is verricht. Doordat de startdekkingsgraad gedurende 2017 al een fors herstel liet zien (van 102% naar 108% ultimo september) en de ALM studie 2017 geen aanleiding gaf voor aanpassingen, heeft het bestuur besloten om geen wijzigingen in de allocatie naar zakelijke waarden toe te passen. De samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille is in bijlage 4 weergegeven.

Categorie	Strategische mix	Bandbreedte
Zakelijke waarden	55%	50% - 60%
Vastrentende waarden	45%	40% - 50%

De belangrijkste overweging voor het pensioenfonds bij deze keuze voor het strategische beleid is het streven naar een redelijke mate van toeslagverlening in combinatie met een acceptabel neerwaarts risico.

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden hebben een tweeledig doel. Ten eerste om samen met renteswaps invulling te geven aan de renteafdekking. Ten tweede is het doel om diversificatie aan te brengen binnen de totale beleggingsportefeuille en het realiseren van extra rendement ten opzichte van de verplichtingen.

Omdat compartiment SPDHV de renteafdekking mede realiseert door middel van langlopende staatsleningen moeten de staatsleningen een voldoende lange looptijd hebben. Uitgangspunt voor de samenstelling van de langlopende obligatieportefeuille vormen de pensioenverplichtingen van compartiment SPDHV. Gezamenlijk met de aanvullende renteswaps worden de pensioenverplichtingen zo nauwkeurig mogelijk afgedekt conform de leidraad renteafdekking (zie hieronder) over de verschillende looptijden, Hierbij wordt ook rekening gehouden met de bijdrage van de mondiale bedrijfsobligaties aan de renteafdekking.

Het bestuur besloot op 7 juni 2016 dat de portefeuille vastrentende waarden (45% van totale portefeuille) voor 20% bestaat uit langlopende staatsleningen met renteswaps en voor 25% uit mondiale bedrijfsobligaties (Barclays Global Aggregate Credit EUR Hedged) met renteswaps.

Grondstoffen

Sinds 2016 is er bij de rebalancing geen verhoging geweest van de categorie grondstoffen. De reden was dat de categorie niet bracht wat ervan verwacht werd. De ALM-studie die in 2017 is verricht leidde niet tot eenduidige conclusies. In de bestuursvergadering van 14 november 2017 is besloten dat de categorie grondstoffen voor 1 juli 2018 volledig afgebouwd dient te zijn.

Renteafdekking

Het bestuur heeft gekozen voor een dynamische systematiek waarin de mate van renteafdekking niet alleen afhankelijk is van de dekkingsgraad maar ook van de rentestand. Hierdoor wordt de asymmetrie in de huidige rente meegewogen. Er wordt aan risicoreductie gedaan in een gezonde financiële situatie én als de dekkingsgraad een niveau bereikt waarbij het behalen van de ambitie moeilijk wordt.

Voor deze renteafdekking wordt onderstaande staffel als leidraad gehanteerd. De genoemde waarde voor renteafdekking zal worden aangehouden, tenzij er een goede reden is om het niet te doen. In deze staffel is de dekkingsgraad de actuele dekkingsraad op basis van de UFR en is de rente de 20-jaars euro swaprente.

Renteafdekking			Actuele dekkingsgraad (op basis van UFR)					
			onder 105%	boven 105%	boven 115%	boven 125%	boven 130%	boven 140%
20-jaars euro swaprente	onder	1.0%	40%	35%	30%	30%	35%	40%
	boven	1.0%	40%	35%	35%	35%	35%	40%
	boven	1.5%	45%	35%	35%	40%	40%	45%
	boven	2.0%	45%	40%	40%	45%	45%	45%
	boven	2.5%	45%	40%	40%	45%	45%	50%
	boven	3.0%	50%	45%	45%	50%	50%	55%
	boven	3.5%	50%	45%	45%	50%	50%	55%
	boven	4.0%	50%	50%	50%	55%	55%	60%
	boven	4.5%	55%	55%	55%	55%	60%	65%
	boven	5.0%	60%	60%	60%	60%	65%	65%
	boven	5.5%	60%	60%	60%	65%	65%	65%

Beleid en herbalancering

Met de keuze voor de strategische beleggingsmix en de renteafdeckingsstrategie heeft het bestuur het gewenste risicoprofiel van de beleggingen vastgesteld. Jaarlijks wordt de portefeuille teruggebracht naar de strategische mix. Als tussentijds een deel van de mix buiten de bandbreedte terecht komt, wordt dat deel ook tussentijds gebalanceerd naar de strategische mix. Door deze tussentijdse herbalancering wordt de mix binnen de bandbreedtes gehandhaafd. Dit zorgt ervoor dat het gekozen risicoprofiel op het gewenste niveau wordt gehandhaafd.

9.5 Uitvoering vermogensbeheer

In deze paragraaf wordt weergegeven op welke manier de uitvoering van het vermogensbeheer is georganiseerd.

Prudent person

Het pensioenfonds belegt in overeenstemming met de prudent-person-regel. De Nederlandsche Bank vat dit samen als dat de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel zijn gewaarborgd. Concentratierisico's worden vermeden, de activa worden naar behoren gediversifieerd. Tevens dienen de beleggingen te zijn afgestemd op de aard en duur van de verwachte uitkeringen. Illiquide beleggingen worden tot een prudent niveau beperkt. Het gebruik van derivaten is toegestaan in verband met risicoreductie of om doeltreffend portefeuillebeheer te vergemakkelijken.

Kostenbeheersing

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het pensioenfonds geen andere kosten dan die redelijk en proportioneel zijn in relatie tot de omvang en de samenstelling van het belegd vermogen en de doelstelling van het pensioenfonds.

Kostentransparantie is belangrijk voor alle beleggingscategorieën en speelt vooral bij de minder liquide of alternatieve middelen. In alle besluiten wordt het kostenaspect meegenomen. Er wordt niet belegd in de bijdragende onderneming.

Deskundigheid

Het pensioenfonds zorgt ervoor dat zij in alle fasen van het beleggingsproces beschikt over de deskundigheid die vereist is voor:

- een optimaal beleggingsresultaat;
- een professioneel beheer van de beleggingen;
- de beheersing van de aan beleggingen verbonden risico's.

Scheiding van belangen

Het pensioenfonds zorgt ervoor dat bij de personen die belast zijn met (de uitvoering van) het beleggingsbeleid geen sprake is van belangenverstrengeling of tegenstrijdige belangen. De personen die belast zijn met (de uitvoering van) het beleggingsbeleid zijn gehouden de gedragscode van het pensioenfonds na te leven. Deze gedragscode voldoet aan de eisen die De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten hieraan stelt.

Risicobeheersing

Het beleggingsbeleid wordt in beginsel driejaarlijks, met een tussentijdse beoordeling, geanalyseerd. Een belangrijk instrument hierbij is de ALM-studie, waarbij ontwikkelingen in de beleggingen en verplichtingen in hun onderlinge samenhang worden beoordeeld. De uitkomsten worden weergegeven in een nota, op basis waarvan het bestuur van het pensioenfonds vervolgens de beleidsuitgangspunten voor het premie-, indexatie en beleggingsbeleid vaststelt.

Selectie vermogensbeheerders

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om de uitvoering van het vermogensbeheer uit te besteden aan (verschillende) vermogensbeheerders. Dit vindt in praktijk plaats door te beleggen in beleggingsfondsen die door verschillende vermogensbeheerders worden gemanaged.

Wanneer is besloten in welke strategieën en beleggingscategorieën wordt belegd en tevens aan welke eisen een fonds of manager die dit gaat uitvoeren moet voldoen, wordt het selectieproces opgestart. Van een long list wordt naar een short list toegewerkt. Dit proces past binnen het uitbestedingsbeleid.

Het pensioenfonds hanteert een proces om vermogensbeheerders of beleggingsfondsen te selecteren. Hierin wordt het pensioenfonds ondersteund door een externe partij als specialistische kennis over de markt, de regio of beleggingscategorie ontbreekt. Het selectieproces loopt volgens bepaalde beleggingscriteria en wordt gedocumenteerd. Dezelfde criteria spelen een rol bij het monitoren van de fondsen, zodat het selectie- en monitoringproces consistent is.

Het pensioenfonds heeft kwalitatieve en kwantitatieve criteria opgesteld op basis waarvan zij vermogensbeheerders of fondsen selecteren. De vermogensbeheerders passen binnen de beleggingsovertuigingen en beleggingsrichtlijnen van het pensioenfonds. Bij de beoordeling van vermogensbeheerders of fondsen hanteert het pensioenfonds een raamwerk met (de) zeven hoofdcriteria: Philosophy (filosofie), People (de mensen), Parent (het bedrijf), Process (het proces), Performance (rendement), Price (prijs), Planet (verantwoord beleggen)

Op basis van de criteria stelt de beleggingscommissie een lijst samen van een aantal beheerders of fondsen die aan de criteria voldoen en die qua aanbod passen bij de beleggingsbehoefte vanuit het beleggingsproces. De vermogensbeheerders in de shortlist worden gevraagd een offerte uit te brengen en/of een presentatie te geven voor de beleggingscommissie. Bij volledig nieuwe beleggingscategorieën, fondsen of beheerders die niet eerder gemonitord en geëvalueerd zijn geweest zal een operational due diligence onderdeel uitmaken van het proces.

Nadat de BAC de selectie van een fonds of manager heeft afgerond zal er een *investment proposal* als advies naar het bestuur gaan. Een investment proposal wordt opgesteld door een beleggingsspecialist, een risicospecialist en een jurist en is het resultaat van samenwerking van pensioenbureau, BAC en RAC. Het investment proposal is een due diligence op beleggingsgebied, risicogebied en juridisch gebied en beschrijft onder meer uitleg waarom er een fonds wordt gezocht en waarom de geselecteerde vermogensbeheerder de meest geschikte partij is. Nadat een investment proposal wordt goedgekeurd door het bestuur kan de investering geïmplementeerd worden. Bij transacties in de portefeuille die groter dan gemiddeld zijn wordt door een vermogensbeheerder, een adviseur, een transitie-manager of BAC een transitieplan opgesteld.

Op basis van het investment proposal en het daarin opgenomen advies van de beleggingscommissie neemt het bestuur een besluit. Het genomen besluit met de investment proposal wordt gearhiveerd ter latere verantwoording.

Uitvoering rentebeleid

De renteafdekking wordt voor een deel geëffectueerd door in obligaties te beleggen. Een deel van de obligatieportefeuille wordt belegd in langlopende Europese staatsleningen met een AAA-rating. Door toevoeging van kredietrisico wordt beoogd om een hoger verwacht rendement op langere termijn te realiseren op vastrentende waarden ten opzichte van de verplichtingen. Hierbij wordt gestreefd naar zoveel mogelijk spreiding van dit risico over verschillende sectoren, landen en ratingcategorieën, zoals in de beleggingsrichtlijnen is vastgelegd. Het curverisico en spreadrisico worden op maandbasis gemonitord in de beleggingsrapportage.

Compartiment SPDHV

Om er voor te zorgen dat de mate van renteafdekking voldoet aan de door het bestuur vastgestelde staffel voor compartiment SPDHV wordt aanvullend op de obligaties gebruik gemaakt van renteswaps. Op 7 juni 2016 besloot het bestuur om een geselecteerde vermogensbeheerder een discretionair mandaat te verlenen voor het beheer van de vastrentende portefeuille en de uitvoering van de renteafdekking, mede met behulp van renteswaps. De vermogensbeheerder zorgt er maandelijks voor dat op basis van de dekkingsgraad en de rentestand de renteafdekking binnen de genoemde staffel blijft.

De sturing van de renteafdekking en de samenstelling van de vastrentende waardenportefeuille is primair gericht op het realiseren van de gewenste duration (of rentegevoeligheid) ten opzichte van de pensioenverplichtingen. Tevens wordt bij de inrichting van de portefeuille rekening gehouden met de verdeling van de rentegevoeligheid van de vastrentende portefeuille over de verschillende looptijden ten opzichte van de verplichtingen. Daarbij streeft het fonds naar een renteafdekking die over alle looptijden optimaal aansluit bij de gewenste normafdekking om het curverisico te minimaliseren.

In de beleggingsrapportage wordt maandelijks gerapporteerd over het renterisico en de mate van renteafdekking conform de leidraad.

Performancemeting en rapportage

De waarde van de portefeuille en de onderliggende beleggingsfondsen en mandaten worden bepaald op basis van marktwaarde. Het pensioenbureau ontvangt van de vermogensbeheerders op maandbasis de waardering van de beleggingsfondsen en mandaten, het rendement en de bijhorende benchmark.

Op maandbasis laat het pensioenbureau een rapportage samenstellen door First Pensions, waarmee inzicht wordt verkregen in kerngrootheden, opdat de BAC dan wel het bestuur maatregelen kan nemen indien de rapportage daartoe aanleiding geeft.

Voor de DNB-rapportage moeten vastrentende waarden worden ingedeeld op basis van hun rating. De gebruikte rating wordt bepaald als het gemiddelde over S&P, Moody's en Fitch, conform de wens van DNB.

De ondersteuning bij de voorbereiding van diverse vereiste rapportages aan de toezichthouder is uitbesteed aan First Pensions en Sprenkels & Verschuren. Kas Bank is onze custodian voor het discretionaire rentemandaat.

Compartiment SPH

Het bestuur houdt de verschillende onderdelen van het beleggingsbeleid (ALM-studie, strategische vermogensallocatie, herbalanceren, rente- en inflatieafdekking, valuta-afdekking, keuze benchmarks, keuze voor fondsbeheerders, bewaking en evaluatie, en wisseling van fondsbeheerders) voor compartiment SPH in eigen hand (zie bijlage 4 strategische beleggingsmix). Kas Bank voert de beleggingenadministratie.

Compartiment SPDHV

Het bestuur houdt de verschillende onderdelen van het beleggingsbeleid (ALM-studie, strategische vermogensallocatie, herbalanceren, rente- en inflatieafdekking, valuta-afdekking, keuze benchmarks, keuze voor fondsbeheerders, bewaking en evaluatie, en wisseling van fondsbeheerders) in eigen hand.

Het pensioenfonds heeft voor compartiment SPDHV een discretionair mandaat verleend aan een vermogensbeheerder voor het beheer van de vastrentende portefeuille en de uitvoering van de renteafdekking, mede met behulp van renteswaps. De vermogensbeheerder zorgt er maandelijks voor dat op basis van de dekkingsgraad en de rentestand de renteafdekking binnen de genoemde staffel blijft.

Kas Bank is effectenbewaarder voor de portefeuille vastrentende waarden (inclusief renteswaps) en voert hiervoor de beleggingenadministratie.

Het pensioenfonds maakt voor het beheer van de portefeuille zakelijke waarden van compartiment SPDHV gebruik van verschillende vermogensbeheerders (zie bijlage 4: strategische beleggingsmix).

Evaluatie

Continue maar in elk geval eens per jaar wordt het beleggingsbeleid en de uitvoering ervan geëvalueerd. Deze evaluatie geeft antwoord op de vraag wat goed ging en wat beter kan ten aanzien van het beleggings- en risicomanagementbeleid algemeen, de (bestuurs)organen die in het beleggingsproces een rol spelen en hun onderlinge samenwerking.

Het pensioenfonds doet geen transacties met bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie. Het pensioenfonds vermijdt te beleggen in beleggingsfondsen waarbij bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie meer dan vijf procent van de waarde van het beleggingsfonds vertegenwoordigen.

9.6 Toeslagbeleid

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijke toeslagregeling. Uitgangspunt hierbij is dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten in principe jaarlijks per 1 april worden aangepast.

- *Het bestuur streeft ernaar dat op de pensioenaanspraken van deelnemers jaarlijks een toeslag wordt verleend van de procentuele verhoging van de door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde loonindex cao-lonen per maand, exclusief bijzondere beloningen, totaal cao-sectoren (over het voorgaand kalenderjaar).*
- *Het bestuur streeft ernaar dat op de ingegane pensioenen en opgebouwde pensioenaanspraken van pensioengerechtigden respectievelijk gewezen deelnemers jaarlijks een toeslag wordt verleend van maximaal de procentuele verhoging van het door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens afgeleid (over het voorgaand kalenderjaar).*

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks per 1 april door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het betreffende compartiment per 31 december van het voorgaande jaar. Er bestaat geen recht op toeslagen. Er is in de premie geen component voor financiering van toeslagen opgenomen. Bovendien wordt er door compartiment geen reserve aangehouden om in de toekomst toeslagen te kunnen toekennen. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit de beleggingsrendementen en risicobuffers, het (eigen) vermogen ten opzichte van de verplichtingen.

Het beleid wordt voor het pensioenfonds bepaald, maar de feitelijke uitwerking ervan kan per compartiment verschillen. Het omschreven beleid kan te allen tijde door het bestuur voor alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden worden aangepast.

Reguliere indexatie

Feitelijke toekenning van toeslagen zal altijd pas plaatsvinden na een daartoe door het bestuur genomen besluit. Het bestuur zal bij het toekennen van reguliere toeslagen, de richtlijnen *toekomstbestendig indexeren* volgen. Dit houdt in dat een compartiment voldoende eigen vermogen moet hebben om de indexatie die het op enig moment toekent, ook in toekomstige jaren te kunnen

toekennen. Als het eigen vermogen niet voldoende is, mag er geen of ten dele indexatie worden toegekend. De corresponderende dekkingsgraad is afhankelijk van de rente.

De beleidsdekkingsgraad vanaf welke (gedeeltelijk) toeslagverlening mag worden verleend heet de toeslagdrempel. Deze is voor compartiment SPDHV de in het FTK voorgeschreven 110%. Omdat compartiment SPH een gedeeltelijk herverzekerd fonds is en verplichtingen voor risico deelnemers heeft, wordt voor compartiment SPH een gewogen toeslagdrempel gehanteerd. Bij deze gewogen toeslagdrempel wordt voor het eigen beheer deel de 110%-grens gehanteerd en voor het bij Nationale-Nederlanden herverzekerde deel en de voorziening voor risico deelnemers een 101%-grens (100% + minimaal vereist eigen vermogen). Deze gewogen toeslagdrempel bedraagt 104% per 30 september 2017.

Extra indexatie

Het bestuur kan besluiten om per 1 april van enig jaar extra indexatie toe te kennen. De belangrijkste voorwaarde is dat een compartiment per 31 december van het voorgaande jaar voldoende eigen vermogen moet hebben. Dit betekent dat compartiment allereerst voldoende vermogen moet aanhouden om de toeslagambitie te kunnen waarmaken (de beleidsdekkingsgraad is dan ongeveer 130%). Van het verschil tussen het aanwezige eigen vermogen en het in de vorige zin bedoelde vermogen wordt maximaal 1/5 deel aangewend voor extra indexatie.

Het bestuur maakt geen onderscheid tussen inhaalindexatie en reparatie van kortingen. Beide vallen onder de noemer extra indexatie. Extra indexatie wordt toegekend volgens het *open systeem* waarbij het bestuur zich zal inzetten om voor de extra indexaties de fiscale ruimte maximaal te benutten. Er moet wel voor gezorgd worden dat er geen fiscaal bovenmatig pensioen ontstaat. Daarom wordt de gemiste indexatie en doorgevoerde verlaging van pensioenen wel bijgehouden, zodat extra indexaties fiscaal kunnen worden onderbouwd. Als startpunt van de historie wordt 1 januari 2006 aangehouden. Dat is het moment waarop de CDC-regeling is ontstaan.

9.7 Korten van aanspraken

Het pensioenfonds heeft nog een laatste sturingsmiddel, dat echter als een noodrem gekarakteriseerd dient te worden. Dit betreft de mogelijkheid van het verminderen van pensioenaanspraken en pensioenrechten. Als de financiële positie van een compartiment het vereist kunnen de opgebouwde aanspraken en pensioenrechten, worden verlaagd zodat deze weer in overeenstemming worden gebracht met de middelen van compartiment. Het pensioenfonds heeft deze mogelijkheid nadrukkelijk in de communicatie met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden betrokken. Voordat tot gebruik van deze noodrem kan worden besloten, dienen echter alle mogelijke alternatieven onderzocht te zijn.

Het pensioenfonds kan de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten uitsluitend verminderen indien:

- de technische voorzieningen en het minimaal vereist eigen vermogen niet meer volledig door waarden zijn gedekt;
- het pensioenfonds niet in staat is binnen een redelijke termijn de technische voorzieningen en het minimaal vereist eigen vermogen door waarden te dekken zonder dat de belangen van gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgever(s) onevenredig worden geschaad; en
- alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet zoals uitgewerkt in het herstelplan.

Het bestuur zal in situaties waarbij eigen vermogen van een compartiment lager is dan het vereist eigen vermogen uitgaan van een hersteltermijn van maximaal tien jaar.

Het bestuur is van mening dat het tijdig moet ingrijpen om een tekortsituatie niet te lang te laten duren. De risico's liggen bij de deelnemers (CDC-regeling) en het bestuur wil voorkomen dat een compartiment door uitstel van maatregelen in een slechtere financiële positie komt. Het bestuur is van mening dat de dekkingsgraad niet te lang onder de 100% mag liggen. Daarnaast vindt het bestuur dat als pensioenen verlaagd moeten worden vanwege een langdurige financieel slechte situatie, de

korting zoveel mogelijk ineens moet worden doorgevoerd. Niettemin moet een zeer hoge mate van korten worden voorkomen.

- Het bestuur besluit - wanneer de beleidsdekkingsgraad per ultimo van enig jaar lager is dan 100% - dat dan gedurende maximaal twee opvolgende jaren per jaareinde de beleidsdekkingsgraad lager mag zijn dan 100%. Als dat het geval is, worden alle pensioen verlaagd, zodat de dekkingsgraad 100% wordt. Als het korten meer zou moeten zijn dan 5%, dan zal dit worden beperkt tot 5% per jaar.
- Het bestuur besluit dat de beleidsdekkingsgraad gedurende maximaal vijf jaar lager mag zijn de MVEV-dekkingsgraad (ingevolge wettelijke vereisten). Als dat het geval is, worden alle pensioenen onvoorwaardelijk verlaagd zodat de dekkingsgraad gelijk wordt aan het MVEV. Als het onvoorwaardelijke korten meer moet zijn dan 5%, dan zal worden het korten gefaseerd uitgevoerd in stappen van maximaal 5% per jaar.

Het bestuur zal, als meerjarig korten, die afzonderlijk lager is dan 0,5% per jaar, moet worden doorgevoerd, de periode waarover het korten mag worden uitgesmeerd te verkleinen, zodat de jaarlijkse vermindering minimaal 0,5% per jaar wordt.

Het pensioenfonds informeert de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden schriftelijk over het besluit tot vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten. De vermindering kan op zijn vroegst een maand na de in de vorige volzin bedoelde informatieverstrekking worden gerealiseerd.

9.8 Haalbaarheidstoets

Het pensioenfonds voert jaarlijks voor beide compartimenten afzonderlijk een haalbaarheidstoets uit, waarbij met een door DNB voorgeschreven methodiek - op een vergelijkbare wijze voor alle pensioenfondsen - wordt beoordeeld of een compartiment aan zijn verplichtingen op de lange termijn kan voldoen. De haalbaarheidstoets biedt tevens inzicht in de mate waarin de voorwaardelijke toeslagverlening naar verwachting op de lange termijn (zestig jaar) kan worden toegekend aan de huidige deelnemers in compartiment.

De haalbaarheidstoets omvat zestig prognosejaren, gerekend vanaf de rapportagedatum. Het bestuur heeft voorbij deze tijdshorizon van zestig prognosejaren een kwalitatief beeld van de verwachtingen, risico's en het beleid van de compartimenten. De prognoses worden berekend op basis van door DNB voorgeschreven scenario's.

Als er sprake is van aanzienlijke wijzigingen in de huidige of verwachte financiële positie van het pensioenfonds, of als er een majeure wijziging van beleid wordt doorgevoerd, voert het pensioenfonds tussentijds een zogenoemde aanvangshaalbaarheidstoets uit.

De haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd door de adviserend actuaire. Het bestuur stelt de uitkomsten van de haalbaarheidstoets vast. De uitkomsten worden met sociale partners en het verantwoordingsorgaan besproken.

Compartiment SPH

Het bestuur heeft een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd per 1 januari 2015, volgens de op dat moment voorgeschreven methodiek (vereist eigen vermogen betreft alleen het deel in eigen beheer) en zal deze toets jaarlijks actualiseren op basis van de dan actuele omstandigheden en verwachtingen. Na de aanvangshaalbaarheidstoets per 1 januari 2015 heeft DNB nieuwe instructies gegeven voor bepaling van het vereist eigen vermogen van hybride fondsen. Daarom wordt vanaf 2016 de haalbaarheidstoets uitgevoerd met een vereist eigen vermogen dat naar rato is berekend over het deel herverzekerd en het deel in eigen beheer.

Compartiment SPDHV

Het bestuur heeft een aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd op basis van de situatie per 1 januari 2015 en zal deze toets jaarlijks actualiseren op basis van de dan actuele omstandigheden en verwachtingen.

9.9 (Beleids)dekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het rekenkundig gemiddelde van de actuele dekkingsgraad en de dekkingsgraden per het einde van elf voorliggende kalendermaanden.

Compartiment SPH

Voor compartiment SPH bepaalt het pensioenfonds per het einde van iedere kalendermaand de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad. De dekkingsgraad wordt vastgesteld als de verhouding van het totale pensioenvermogen van het pensioenfonds en de totale technische voorzieningen (dus inclusief de verzekerde pensioenaanspraken bij NN), conform de rekenregels nFTK. De pensioenverplichtingen worden per kwartaaleinde exact vastgesteld. Het pensioenvermogen wordt per kwartaaleinde vastgesteld, op basis van opgaven die de vermogensbeheerders verstrekken.

Compartiment SPDHV

Voor compartiment SPDHV bepaalt het pensioenfonds per het einde van iedere kalendermaand de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad. De dekkingsgraad wordt vastgesteld als de verhouding tussen het pensioenvermogen van het pensioenfonds en de VPV (conform de rekenregels nFTK). De VPV wordt berekend aan de hand van de actuele stand van de pensioenverplichtingen (zie paragraaf 9.2). Het pensioenvermogen wordt grotendeels per maand bepaald, op basis van de opgaven die de vermogensbeheerders verstrekken. Alleen voor beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed (5% van de portefeuille) wordt per kwartaaleinde de waarde gerapporteerd. Voor tussenliggende maandeinden wordt de laatst bekende waarde aangehouden. De dekkingsgraad geeft een getrouw beeld van de financiële situatie van het pensioenfonds.

9.10 Minimaal vereist eigen vermogen

Het minimaal vereist eigen vermogen wordt vastgesteld conform de gestelde wettelijke eisen bij of krachtens artikel 131 van de Pensioenwet.

Compartiment SPH

SPH heeft een deel van zijn verplichtingen verzekerd bij Nationale-Nederlanden en is daarom een gedeeltelijk herverzekerd fonds. Ook is een deel van de voorziening voor risico van de deelnemers (dit zijn de bijspaarregelingen). Het minimaal vereist eigen vermogen is het gewogen gemiddelde van 1,0% voor de herverzekerde voorziening, 1,0% voor de voorziening voor risico deelnemers en het berekende procentuele minimaal vereist eigen vermogen (op basis van de samenstelling van het belegd vermogen en de technische voorziening) voor de voorziening in eigen beheer. Het op deze wijze bepaald minimaal vereist eigen vermogen bedraagt per 1 januari 2017 1,5% van de (totale) technische voorzieningen.

Compartiment SPDHV

Op basis van de samenstelling van het belegd vermogen en de technische voorziening bedraagt het minimaal vereist eigen vermogen per 1 januari 2017 4,2% van de technische voorziening.

9.11 Vereist eigen vermogen

Het pensioenfonds stelt het vereist eigen vermogen van de compartimenten zodanig vast dat met een zekerheid van 97,5% wordt voorkomen dat compartiment binnen een periode van een jaar over minder waarden beschikt dan de hoogte van de technische voorzieningen.

Indien het minimaal vereist eigen vermogen op totaalniveau hoger is dan het vereist eigen vermogen op totaalniveau, dient het vereist eigen vermogen op totaalniveau gelijk te worden gesteld aan het minimaal vereist eigen vermogen.

Het pensioenfonds maakt voor de berekening van het vereist eigen vermogen gebruik van het standaardmodel. De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds bevat namelijk een gediversifieerde

mix van gebruikelijke beleggingscategorieën, waarvan de risico's adequaat door het standaardmodel worden geadresseerd.

Compartiment SPH

Compartiment SPH heeft een deel van zijn verplichtingen verzekerd bij Nationale-Nederlanden en is daarom een gedeeltelijk herverzekerd fonds. Ook is een deel van de voorziening voor risico deelnemers. Het vereist eigen vermogen is het gewogen gemiddelde van 0,0% voor de herverzekerde voorziening, 1,0% voor de voorziening voor risico deelnemers en het berekende procentuele vereist eigen vermogen (op basis van de samenstelling van het belegd vermogen en de technische voorziening) voor de voorziening in eigen beheer. Het op deze wijze bepaald vereist eigen vermogen bedraagt per 1 januari 2017 2,5% van de (totale) technische voorzieningen.

Compartiment SPDHV

Op basis van de samenstelling van het belegd vermogen en de technische voorziening bedraagt het vereist eigen vermogen van compartiment SPDHV per 1 januari 2017 23,0% van de technische voorziening.

Voor compartiment SPDHV is het pensioenvermogen op 1 januari 2016 minder dan de som van de technische voorzieningen en het vereist eigen vermogen. Er is derhalve sprake van een reservetekort. Het bestuur van het pensioenfonds heeft, met in achtneming van het bepaalde bij of krachtens artikel 140 van de Pensioenwet, een herstelplan opgesteld. In het herstelplan beschrijft het bestuur op welke wijze compartiment een haalbaar herstelpad volgt om naar verwachting in de komende 10 jaar het vereist eigen vermogen weer te bereiken en er geen reservetekort meer is. Zolang het reservetekort zich voordoet wordt jaarlijks een evaluatie gemaakt van het herstelplan.

9.12 Vrij vermogen

Het totaal gewenst vermogen, welke door het pensioenfonds wordt nagestreefd, is gelijk aan de technische voorzieningen vermeerderd met het vereist eigen vermogen. Het pensioenvermogen boven het gewenst vermogen is het vrije vermogen van het pensioenfonds.

9.13 Systematiek vaststellen parameters

De parameters die gehanteerd worden bij de berekeningen ten behoeve van de vaststelling van de technische voorzieningen, de gedempte premie, het vereist eigen vermogen en de continuïteitsanalyse worden door het bestuur van het pensioenfonds vastgesteld. De parameters voldoen ten minste aan de voorwaarden conform de Regeling parameters pensioenfondsen.

10. Financieel beleid en sturingsinstrumenten

Pensioenbeleid

De pensioenregeling is gebaseerd op de pensioenovereenkomst die is overeengekomen tussen sociale partners en door het pensioenfonds in uitvoering is genomen. De pensioenregeling heeft een vaste pensioenpremie als basis, waaruit de streefopbouw en risicodekking gefinancierd moeten worden. Voordat voor een nieuwe vaste periode de pensioenpremie wordt afgesproken, overleggen sociale partners over de gewenste pensioenregeling (opbouw, ambitie) en de maximaal te betalen premie. Deze elementen moeten met elkaar in verhouding zijn. Het bestuur speelt hierin een adviserende en faciliterende rol. Nadat sociale partners een pensioenovereenkomst hebben gesloten, toets het bestuur of het deze overeenkomst kan uitvoeren. Het bestuur beoordeelt de gewenste pensioenregeling dan (onder meer) op (financiële) haalbaarheid, evenwichtigheid, uitvoerbaarheid, gewenste risicohouding en communiceerbaarheid.

Premiebeleid

De daadwerkelijke ontwikkelingen zullen van jaar tot jaar een afwijking te zien geven van de verwachtingen. Deze afwijkingen kunnen per saldo leiden tot een gunstiger of tot een ongunstiger financiële positie van het pensioenfonds. De kostendekkende premie en de feitelijk ontvangen premie worden vermeld in de jaarrekening en het jaarverslag van het pensioenfonds.

Beleggingsbeleid

Door het strategische beleggingsbeleid periodiek te herijken aan de hand van een nieuwe ALM-studie dan wel haalbaarheidstoets kan worden ingespeeld op wijzigingen in de financiële positie van het pensioenfonds dan wel de risicoperceptie van het bestuur van het pensioenfonds.

Het strategisch beleggingsbeleid wordt door middel van een ALM-studie afgestemd op de verplichtingen van het pensioenfonds. Door het strategisch beleggingsbeleid om de drie jaren te herijken aan de hand van een nieuwe ALM-studie, kan er worden ingespeeld op wijzigingen in het risicoprofiel van de pensioentoezeggingen en in de risicoperceptie van het bestuur van het pensioenfonds.

Toeslagenbeleid

Uit paragraaf 9.5 blijkt dat de aanpassing van de ingegane pensioenen en premievrije aanspraken door middel van een toeslagverlening voorwaardelijk is. Het bestuur is bevoegd de toeslagverlening te verminderen, zo nodig tot nul, als de financiële positie van het pensioenfonds daartoe noodzaakt.

Beleid korten pensioenen

Het pensioenfonds heeft nog een laatste sturingsmiddel, dat echter als een noodrem gekarakteriseerd dient te worden. Dit betreft de mogelijkheid van het verminderen van pensioenaanspraken en pensioenrechten. Als de financiële positie van het pensioenfonds het vereist kunnen de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten, worden verlaagd zodat deze in overeenstemming worden gebracht met de middelen van het pensioenfonds.

Financieel crisisplan

Het bestuur heeft een analyse gemaakt van de maatregelen die het ter beschikking heeft in geval van crisis of calamiteit. Deze maatregelen zijn vastgelegd in het *financieel crisisplan*. Het financieel crisisplan is als bijlage bij deze abtn opgenomen.

Bijlage 1 Samenstelling bestuur en commissies

De samenstelling van het bestuur is per 31 december 2017 als volgt:

	M/V	Jaar	Voordracht	Functie	Comp.	T/m
Alexander Crena de longh	M	1973	werkgever	lid	SPDHV	2019
Maarten Faber	M	1965	werkgever	lid	SPH	2020
Johan Krijgsman	M	1960	werknemers	lid DB	SPDHV	2020
Henk Liekens	M	1956	werknemers	lid DB	SPH	2019
Wim Janssen*	M	1949	gepensioneerden	lid	SPH	2017
Kees Nije*	M	1940	gepensioneerden	lid	SPDHV	2017
Henriëtte de Lange	V	1969	werkgever	voorzitter	extern	2018
Hedwig Peters	V	1959	werknemers	lid	extern	2018

Lood van Velsen en Rudolf van Ommen zullen per 1 januari 2018 respectievelijk de heren Wim Janssen en Kees Nije opvolgen en zullen worden benoemd voor een periode van 4 jaar.

Per 31 december 2017 is de communicatiecommissie als volgt samengesteld:

Linda Broenink	lid (HaskoningDHV Nederland B.V.)
Flip Dötsch	lid (HaskoningDHV Nederland B.V.)
Henriëtte de Lange	lid
Geerten Rijks	lid (pensioenbureau)
Kees Nije	voorzitter
Rudolf van Ommen	lid

Rudolf van Ommen zal per 1 januari 2018 de heer Nije als voorzitter opvolgen.

Per 31 december 2017 is de beleggingsadviescommissie als volgt samengesteld:

Maarten Faber	lid
Johan Krijgsman	voorzitter
Hedwig Peters	lid
Rutger van Asselt	lid (Sprenkels & Verschuren)

Per 31 december 2017 is de risicoadviescommissie is als volgt samengesteld:

Alexander Crena de longh	lid
Hedwig Peters	lid
Henk Liekens	voorzitter
Lood van Velzen	lid
Henri Castillion	Risicomanager

Per 31 december 2017 is de tijdelijke commissie Toekomst als volgt samengesteld:

Alexander Crena de longh	lid
Henriëtte de Lange	voorzitter
Henk Liekens	lid

Per 31 december 2017 is het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld.

Naam			functie	op voordracht van	compartiment
Hans Bus	M	1946	lid	pensioengerechtigden	SPDHV
Frits Smedts	M	1969	lid	werkgever	SPH
Erik Goldsteen	M	1953	secretaris	werkgever	SPDHV
Madeleine Inckel	V	1961	lid	werknemers	SPH
Jos Reinders	M	1963	voorzitter	werknemers	SPDHV
Arie Vijfhuizen	M	1962	lid	werknemers	SPDHV
Martien Würdemann	M	1943	lid	pensioengerechtigden	SPH

De samenstelling van de visitatiecommissie is per 31 december 2017 als volgt:

Els Janssen	(voorzitter, Edmond Halley)
Marlies van Boom	(lid, Aegon Asset Management)
Jeroen Tuijp	(lid, Edmond Halley)

Constance van Noort (CNPadvies) vervangt op 1 januari 2018 Jeroen Tuijp, aangezien zijn termijn op die datum afloopt,

Bijlage 2 Handboek risicomanagement

Het handboek risicomanagement is een zelfstandig document, vastgesteld door bestuur van het pensioenfonds op 1 maart 2016.

Handboek risicomanagement

Maart 2016

Versie: 1 maart 2016
Auteur: Risico Advies Commissie
Status: Ter besluitvorming

Inhoudsopgave

1.	Definitie en doelstelling.....	3
1.1.	Inleiding	3
1.2.	Definitie integraal risicomanagent	3
1.3.	Doelstelling risicomanagentbeleid	3
1.4.	Doelstelling handboek risicomanagent.....	4
1.5.	Uitgangspunten	4
2.	Risicoraamwerk SPHDHV	6
2.1.	Mensen	6
2.2.	Governance	7
2.3.	Infrastructuur.....	7
2.4.	Rapportages	8
2.5.	Het risicomanagementproces	8
3.	Document Control.....	Error! Bookmark not defined.

1. Definitie en doelstelling

1.1. Inleiding

Risicomanagement is een proces dat potentiële gebeurtenissen en risico's identificeert die negatieve invloed kunnen hebben op de realisering van de doelstellingen van Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV (hierna SPHDHV). Vervolgens biedt het ontwikkelde risicomanagement handvatten om deze risico's te beheersen en hierover te rapporteren. Het risicoprofiel van SPHDHV wordt mede bepaald door de mate waarin risico's kunnen worden beheerst (restrisico). Het bestuur van SPHDHV is ervan overtuigd dat risicobeheersing bijdraagt aan een goed functioneren en aan het realiseren van de doelstelling van het SPHDHV. Het bestuur acht het dan ook van belang dat risicomanagement integraal onderdeel is van haar beleid. Hiermee zijn de risico's niet per definitie weggenomen, maar worden zij beter beheerst of gereduceerd tot een aanvaardbaar niveau. Het bewustzijn omtrent risico's wordt verhoogd.

1.2. Definitie integraal risicomanagement

Integraal risicomanagement is een proces dat bewerkstelligd wordt door het bestuur en de andere organen van SPHDHV alsmede de uitvoerders en vermogensbeheerders van SPHDHV. Door risicomanagement integraal toe te passen maakt risicobewustzijn onderdeel uit van alle processen beginnend bij het formuleren van de strategie van het fonds tot en met de uitvoering van de strategie. Het identificeert potentiële gebeurtenissen die invloed kunnen hebben op de doelstellingen van het pensioenfonds, het biedt een handvat om risico's te kunnen beheren en toetst het risicoprofiel van het fonds. Integraal risicomanagement moet er toe leiden dat risicobewustzijn onderdeel uitmaakt van de cultuur binnen het fonds zodat bij alle bestuurlijke en uitvoerende processen risico's bewust worden gewogen.

1.3. Doelstelling risicomanagementbeleid

De doelstelling van het risicomanagementbeleid van SPHDHV is het beheersen van de risico's die aanwezig zijn bij het behalen van de doelstelling van het pensioenfonds. Beheersing van de risico's vindt plaats door inbedding in goede bestuurlijke processen en het navenant handelen van personen. Via het bestuurlijk proces wordt mede uitvoering gegeven aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. Dit betekent dat zoveel mogelijk risico's en de daarbij behorende consequenties op voorhand in beeld moeten zijn gebracht om de risicohouding van het fonds te kunnen vaststellen. Verder is het bestuur erop gericht om een gezonde risicocultuur te handhaven en risicobewustzijn te implementeren bij alle besluiten en uitvoering van werkzaamheden. Hiermee zijn de risico's niet per definitie weggenomen maar worden zij beter beheerst dan wel gereduceerd tot een aanvaardbaar niveau.

SPHDHV is ervan overtuigd dat een dergelijke doelstelling alleen haalbaar is als het risicomanagement integraal onderdeel is van het beleid van het pensioenfonds. De uitvoering van het risicomanagement is integraal onderdeel van de verschillende taken van SPHDHV. Daarnaast is het belegd bij de Risico Advies Commissie (RAC).

SPHDHV benadrukt echter dat de verantwoordelijkheid ten aanzien van risicomanagement door het gehele bestuur van het pensioenfonds wordt gedragen en niet 'uitbesteed' is aan de RAC. De RAC heeft hier slechts een signalerende taak en ziet zichzelf als 'luis in de pels'. De RAC brengt advies uit over haar bevindingen aan het gehele bestuur.

De overtuigingen en de visie ten aanzien van risicomanagement voor wat betreft de financiële risico's liggen vast in de beleggingsovertuigingen en de beleggingsbeginselen. Het beleid ten aanzien van de risicohouding ligt hieraan ten grondslag. Aangezien SPHDHV bestaat uit zowel het compartiment SPH als het compartiment SPDHV, heeft dit handboek op beide compartimenten betrekking. In de uitwerking kunnen mogelijk verschillen ontstaan als gevolg van de verschillen in inrichting van de compartimenten.

1.4. Doelstelling handboek risicomanagement

Dit handboek risicomanagement heeft als doel:

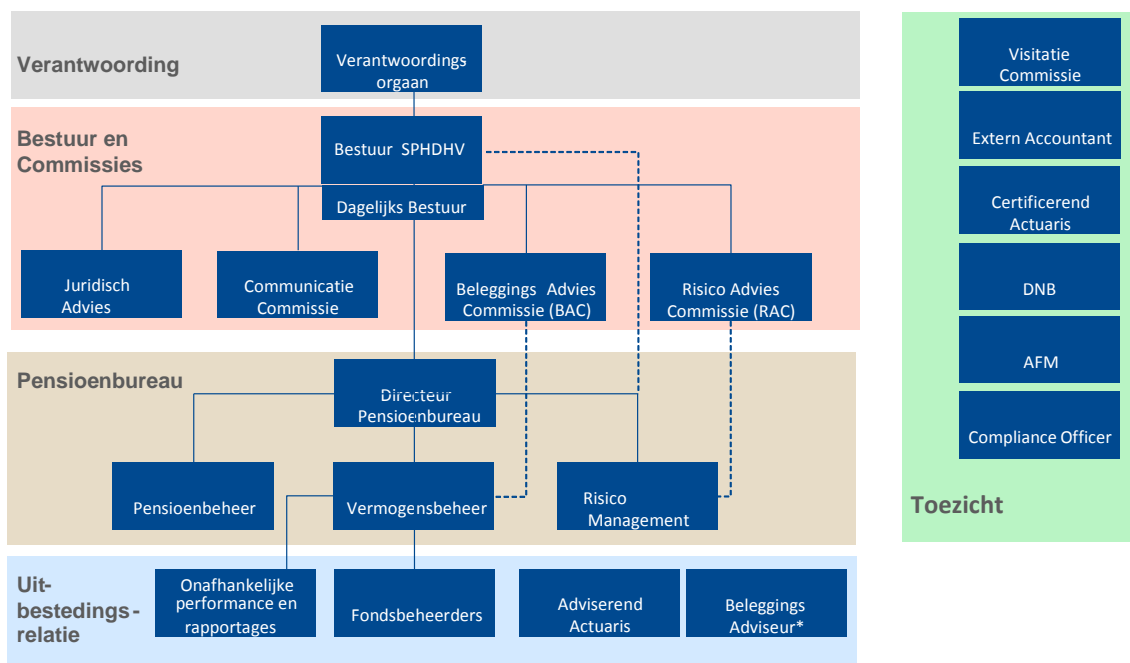
- Het in kaart brengen van de doelstellingen, uitgangspunten en methodieken van het risicomanagement;
- Het identificeren en vastleggen van de belangrijkste van de belangrijkste risico's.
- Het vastleggen van een adequate beheersing van de risico's (ten aanzien van de bedrijfsvoering, de financiële positie en de uitbestedingsrelatie van SPHDHV) in relatie tot de doelstellingen van het fonds te bewerkstelligen;
- Het bieden van een nadere uitwerking van de risicobeheersing en –monitoring voor het fonds. Dit geldt voor het bestuur, de diverse commissies, het pensioenbureau en haar leveranciers en in het bijzonder de RAC. Hierbij worden de verschillende compartimenten afzonderlijk gemonitord.

1.5. Uitgangspunten

De beleidsuitgangspunten van het risicomanagement zijn:

- Risicomanagement is integraal onderdeel van alle beleidsvorming, de uitvoering en het vermogensbeheer van SPHDHV;
- Het bestuur is verantwoordelijk voor de implementatie en uitvoering van een effectief en efficiënt risicomanagementproces;
- Het bestuur is verantwoordelijk voor de beheersing van risico's en de keuzes die daarin gemaakt worden;
- Risico's worden integraal geanalyseerd bij de totstandkoming van alle bestuursbesluiten en vormen een vast onderdeel van uit te voeren evaluaties. Een analyse van de risico's maakt onderdeel uit van ieder voorstel voor een bestuursbesluit;
- Voor alle risico's worden duidelijke tolerantiegrenzen vastgesteld en indien wenselijk en mogelijk worden mitigerende maatregelen geïmplementeerd;
- Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de standaarden die door de toezichthouder(s) aangereikt zijn. Daar waar deze ontbreken of niet van toepassing zijn, zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van inzichten verkregen van andere, vergelijkbare fondsen;
- Bij de invulling van Integraal Risicomanagement (IRM) worden de verschillende risico's onderverdeeld naar categorieën aansluitend bij de risicocategorieën zoals die zijn opgenomen in FIRM, het risicoraamwerk dat DNB hanteert. Daarnaast wordt ter ondersteuning een alternatieve indeling gehanteerd naar strategie, financieel, governance, omgeving en compliance;
- Risico's met potentieel een grote financiële of reputatie impact krijgen continue aandacht van het bestuur.

Het Integraal Risicomanagement is fysiek ingebed in de structuur van het fonds door de RAC en de risicomanager. Onderstaand organogram geeft een overzicht van het fonds met bovengenoemde onderdelen.

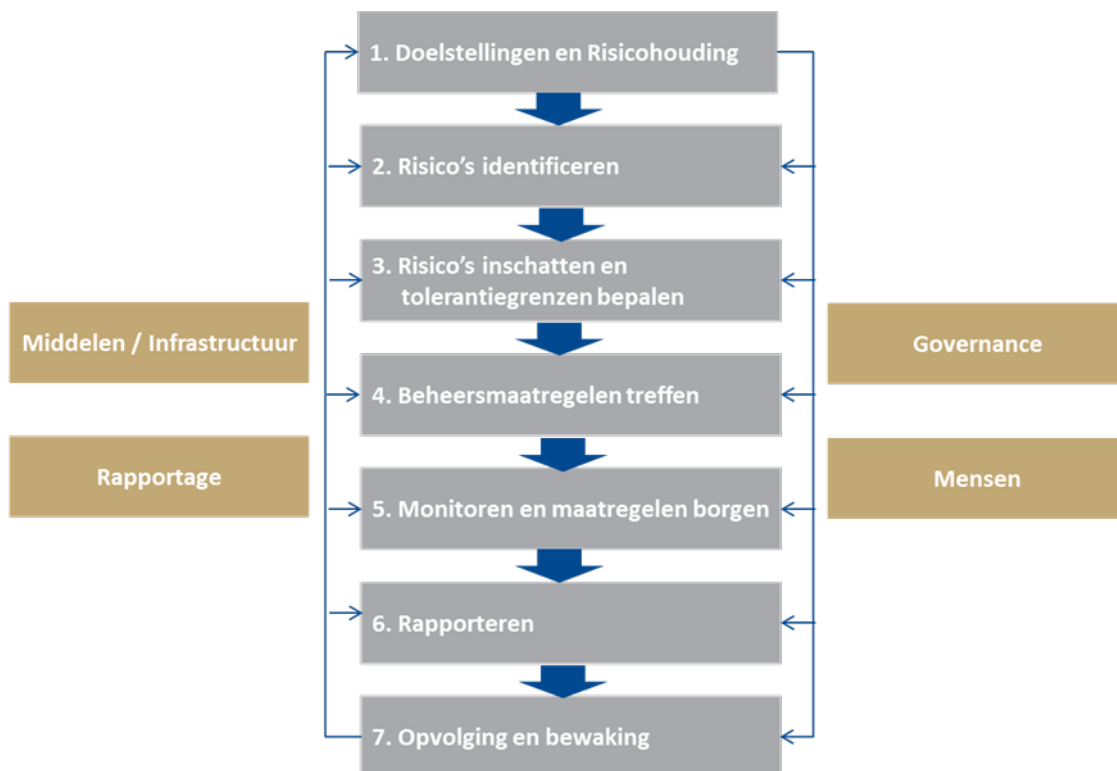

2. Risicoraamwerk SPHDHV

Het risicoraamwerk van SPHDHV is gebaseerd op de Handreiking Integraal Risicomanagement van de Pensioenfederatie en bestaat uit een vijftal elementen:

- Mensen;
- Governance;
- Middelen en infrastructuur;
- Rapportages;
- Het risicomanagementproces.

In onderstaande figuur is dit raamwerk schematisch weergegeven:

Bron: vrij naar Pensioenfederatie, Handreiking Integraal Risicomanagement, 2012

2.1. Mensen

Voor het goed slagen van risicomanagement is een open risicocultuur een belangrijke voorwaarde. Cultuur en gedrag binnen een organisatie zijn zeer bepalend voor de mate waarin risico's bespreekbaar zijn. Het is van belang een juiste houding te stimuleren bij alle betrokkenen van SPHDHV en onderdeel te laten zijn van de jaarlijkse evaluaties. Hierbij is een duidelijke rol weggelegd voor het principe van “countervailing power”.

De RAC bestaat in principe uit 4 leden, waarvan 3 bestuursleden en 1 extern lid. Eén bestuurslid is ook lid van de Beleggings Adviescommissie (BAC) en vervult daarmee de functie van ‘linking pin’ tussen de BAC en de RAC. Vanuit het oogpunt van “countervailing power” hebben de andere leden van de RAC geen bemoeienis met de BAC. Het externe lid is specialistisch adviseur op het gebied van risicomanagement en heeft als primaire taak specifieke kennis omtrent risicomanagement en risicomanagementbeleid aan te leveren.

2.2. Governance

De risicomanagementorganisatie van SPHDHV is ingericht binnen de totale organisatie van het pensioenfonds zoals beschreven in de ABTN. Als uitgangspunt is gekozen voor het 'three lines of defense'-principe (drie verdedigingslinies). Het bestuur is te allen tijde eindverantwoordelijk.

Eerste verdedigingslinie

De eerste verdedigingslinie is geborgd in de lijn van de bedrijfsvoering. Degene die de primaire werkzaamheden uitvoert is primair verantwoordelijk voor het beheersen van de risico's. Voor activiteiten die zijn uitbesteed zijn dit de uitbestedingspartners. Voor werkzaamheden die zelf worden uitgevoerd, zoals de pensioenadministratie, zijn dit het pensioenbureau en het dagelijks bestuur. Het pensioenbureau dient, als beheerder van de uitbestedingsrelaties, er op toe te zien dat leveranciers in voldoende mate de door het fonds gewenste risicobeheersmaatregelen bezigen.

Tweede verdedigingslinie

In de tweede verdedigingslinie bewaken de bestuurscommissies voor hun betreffende aandachtsgebieden de goede toepassing van het risicomanagement door onder andere het analyseren van rapportages, onafhankelijke onderzoeken en het uitvoeren van het risicomanagementproces voor deze gebieden. De risicomanagementfunctie (RAC en/of de risicomanager) ondersteunt en adviseert de bestuurscommissies hierbij en coördineert en bewaakt een integrale toepassing van het risicomanagement. Ook de beleidsvoorbereiding die het integraal risicomanagement betreft en het organiseren van de jaarlijkse integrale risicobeoordeling behoren tot de taak van de RAC.

Derde verdedigingslinie

De derde verdedigingslinie wordt gevormd door partijen die met het toezicht achteraf belast zijn, zoals de visitatiecommissie, de controlerend accountant, de certificerend actuaris en de compliance officer.

Voor alle functies in de risicomanagementorganisatie zijn functieprofielen opgesteld die aansluiten bij de voor SPHDHV benodigde capaciteiten en competenties. Met de externe partijen zoals de visitatiecommissie, de controlerend accountant, de certificerend actuaris en de compliance officer zijn hieromtrent afspraken gemaakt.

2.3. Infrastructuur

Het pensioenbureau maakt gebruik van de volgende infrastructuur:

- Pensioenadministratie: deze wordt gevoerd in Innovact, een compleet softwareplatform van Piramide Finance, met uitgebreide functionaliteit voor actuariële analyse, verslaglegging, elektronische archivering, workflow management, cash flow prognoses en aanvullende zaken;
- Uitkeringsadministratie: de excasso (bruto-netto traject) van de pensioenen gebeurt via de online applicatie RAET Pensioen Excasso. Op basis van de maandelijkse verloning genereert deze applicatie een journaalpost welke handmatig wordt ingevoerd in het grootboek en een netto betaallijst welke wordt ingelezen in Access Online van ABN AMRO. Autorisatie van de netto betalingen vindt plaats door 2 bestuursleden;
- Beleggingsadministratie: deze wordt gevoerd in Phaedrus, een applicatie van Emanon uit Arnhem. De vermogensbeheerders rapporteren maandelijks schriftelijk aan het pensioenbureau. De relevante gegevens worden handmatig ingebracht in Phaedrus. Hieruit resulteert een aantal zeer gedetailleerde Excel-overzichten met betrekking tot onder andere de performance die de basis vormen voor de maandelijkse beleggingsrapportage (in Word);
- Financiële administratie (boekhouding – grootboek): deze wordt gevoerd in Exact Online met als partner VCD CSS.

De pensioenadministratie, uitkeringsadministratie, beleggingsadministratie en financiële administratie zijn niet geïntegreerd; er is geen interface die gegevens uit de eerste drie administraties geautomatiseerd aanlevert en/of verwerkt in Exact Online. Waar nodig dienen data of gegenereerde documenten zoals premienota's handmatig te worden ingevoerd in Exact Online.

2.4. Rapportages

Om het risicomanagement gestalte te geven zijn een aantal rapportages ontwikkeld die de uitvoering ervan vergemakkelijken:

- Integrale balansrapportage (op kwartaalbasis de dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad, hedgeratio, risico-restricties, asset allocatie performance);
- Compliance rapportage (jaarlijkse toetsing aan de fondsrichtlijnen);
- Monitoring fondsen/vermogensbeheerders op selectiecriteria (7 p's: philosophy, people, process, parent, price, performance, planet) en effectiviteit renteafdekking (op kwartaalbasis);
- Risicodashboard 'Bestuurlijke proces & FIRM-risico's inclusief niet-financiële risico's.

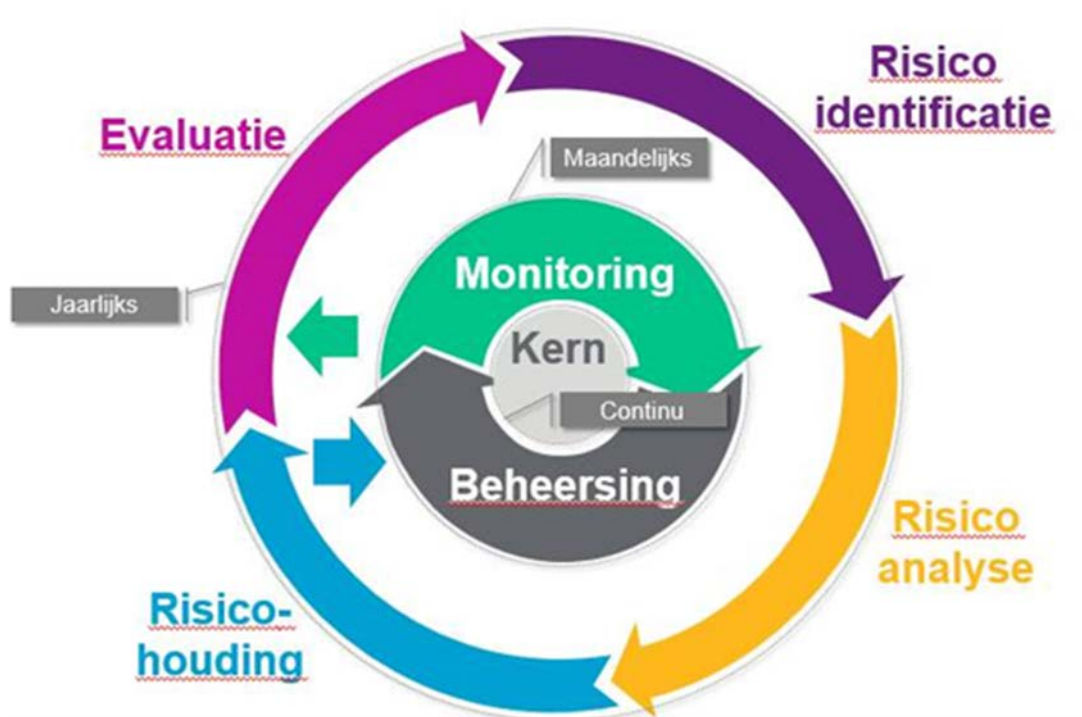
De rapportages worden vanaf Q1 2016 opgeleverd door de risicomanager die onderdeel uitmaakt van het pensioenbureau. De risicomanager kan het huidige document gebruiken als leidraad voor de taken die hij of zij binnen het pensioenbureau moet uitvoeren. Tevens kan het huidige document gebruikt worden door de derde verdedigingslinie als toetsmatrijs voor hun jaarlijkse controle. Specifiek voor compartiment Haskoning is in het risicobeheer opgenomen dat ook de custodian een controle uitvoert op de beleggingen.

2.5. Het risicomanagementproces

Het pensioenfonds heeft een regulier risicomanagementproces ingericht, bestaande uit zeven periodiek terugkerende stappen:

1. Vaststellen doelstellingen en risicohouding;
2. Risico's identificeren;
3. Risico's inschatten en tolerantiegrenzen bepalen;
4. Beheersmaatregelen treffen;
5. Monitoren en maatregelen treffen;
6. Rapporteren;
7. Opvolging en bewaking.

De wijze waarop periodiek het risicomanagement proces uitgevoerd en beheerd wordt, is gevisualiseerd in onderstaande figuur:

Schematisch overzicht van de risicomanagement cyclus

De kern staat voor de eerste verdedigingslinie en is geborgd in de bedrijfsvoering. Monitoring en beheersing vindt maandelijks plaats en ligt primair bij de commissies, onder andere RAC en/of risicomanager. De buitenste schil betreft het strategische kader wat binnen het bestuur wordt vastgesteld en vormt de basis voor de derde verdedigingslinie, toezicht achteraf.

Hieronder zijn de stappen nader uitgewerkt.

Stap 1. Doelstellingen en risicohouding

In deze stap wordt vanuit de doelstelling van SPHDHV het risicomanagementbeleid ontwikkeld. Ook wordt een risicohouding ontwikkeld. De risicohouding wordt overlegd en afgestemd met het verantwoordingsorgaan en sociale partners (mede op basis van een risicobereidheidsonderzoek). Onder deelnemers is in 2014 een risicobereidheidsonderzoek gehouden.

Kwalitatief komt de risicohouding tot uiting in de beschrijving van de beleggingsbeginselen. Kwantitatief komt de risicohouding tot uiting in het vereist eigen vermogen (VEV) en financiële risico's voor de korte termijn, en voor de lange termijn in de haalbaarheidstoets en het risicoprofiel.

Stap 2. Risico's identificeren

Deze stap bestaat uit het identificeren van de risico's die het behalen van de doelstelling van SPHDHV bedreigen. De specifieke risico's van SPHDHV zijn onder te verdelen in financiële en niet-financiële risico's, waarbij SPHDHV de FIRM/FOCUS indeling van De Nederlandsche Bank (hierna DNB) volgt. Daarnaast houdt het bestuur jaarlijks een risicoanalyse sessie om zoveel mogelijk risico's te identificeren die mogelijk niet of onvoldoende door de FIRM/FOCUS indeling worden afgedekt.

De financiële risico's zijn:

A. *Matching-, rente- en inflatierisico*

Definitie:

Het risico dat de beleggingen in onvoldoende mate zijn afgestemd op de verplichtingen en de ambities van SPHDHV. Daardoor bestaat de mogelijkheid dat de dekkingsgraad zodanig afneemt dat de nominale pensioenaanspraken in gevaar komen.

Specifiek renterisico: Het risico dat de marktwaarde van de nominale pensioenverplichtingen sneller stijgt dan de marktwaarde van de totale beleggingen als gevolg van een renteverandering.

Specifiek inflatierisico: Het risico dat het algemene prijspeil sneller stijgt dan de marktwaarde van de totale beleggingen, waardoor pensioenen niet met een inflatietoeslag verhoogd kunnen worden.

B. *Marktrisico*

Definitie:

Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen, inclusief het risico dat de waarde van een belegging fluctueert als gevolg van prijsveranderingen, waarmee onder andere rekening wordt gehouden met de transparantie van de prijsvorming, waarderingsmethodiek en verhandelbaarheid.

C. *Valutarisico*

Definitie:

Het risico dat de waarde in euro's van de beleggingen in vreemde valuta daalt als gevolg van verandering van de valutakoersen.

D. *Kredietrisico of tegenpartijrisico*

Definitie:

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt al dan niet als gevolg van het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen.

E. Liquiditeitsrisico

Definitie:

- Het risico dat SPHDHV niet beschikt over voldoende liquide financiële middelen om op korte termijn aan financiële verplichtingen te voldoen, en
- Het risico dat beleggingen niet voldoende liquide zijn om op korte termijn af te bouwen.

F. Concentratierisico

Definitie:

Het risico dat als gevolg van ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een bovengemiddeld negatief effect heeft op de waarde van de portefeuille. De concentratie kan betrekking hebben op geografische locatie, een sector, één specifieke belegging, één onderneming en één specifiek risico.

G. Verzekeringstechnisch risico

Definitie:

Het risico dat uitkeringen (nu of in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product.

De niet-financiële risico's zijn:

H. Omgevingsrisico

Definitie:

Het risico als gevolg van buiten SPHDHV komende veranderingen op het gebied van concurrentieverhoudingen, belanghebbenden, reputatie en ondernemingsklimaat, maar ook politiek risico en IT-risico.

I. Operationeel risico

Definitie:

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Operationeel risico is de kans op onverwachte verliezen in inkomsten of verhoogde onkosten die kunnen ontstaan door het falen van mensen, processen, (IT-)systemen (zie FIRM-schema).

J. Uitbestedingsrisico

Definitie:

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden wordt geschaad. Het gaat dan om door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur, personeel, producten of services.

K. Integriteitsrisico

Definitie:

Het risico dat de integriteit van SPHDHV dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wetten, regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen.

L. Juridisch risico

Definitie:

Het risico op, samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van haar rechtspositie, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn.

M. IT risico

Definitie:

Risico dat SPHDHV wordt geschaad doordat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd worden of onvoldoende ondersteund worden door IT.

Stap 3. Risico's inschatten en tolerantiegrenzen bepalen

SPHDHV definieert tolerantiegrenzen om de risico's heen. Wanneer een risico zich buiten de bandbreedte bevindt, dient er actie te worden genomen. SPHDHV maakt tevens periodiek (minimaal jaarlijks) als onderdeel van de hierboven genoemde risicoanalyse sessie een inschatting welk van de hierboven genoemde risico's een grote impact kunnen hebben op de doelstelling van SPHDHV. De RAC heeft hier een voortrekkersrol en adviseert het bestuur.

Stap 4. Beheersmaatregelen

A. Matching- en renterisico & inflatierisico

Met behulp van een ALM-studie komt SPHDHV tot een strategische beleggingsmix. Daarnaast hanteert het bestuur een dynamisch renteafdeckingsbeleid. Met de keuze voor de strategische beleggingsmix en de renteafdeckingsstrategie heeft het bestuur het gewenste risicoprofiel van de beleggingen vastgesteld. Met het periodiek herbalanceren van de beleggingsmix wordt de beleggingsmix gehandhaafd binnen bepaalde bandbreedtes. Dit zorgt ervoor dat het gekozen risicoprofiel op het gewenste niveau wordt gehandhaafd. Renterisico wordt gemonitord door middel van een rapportage waarin de ex-ante renteafdekking, het resultaat van de renteafdekking en de attributie worden getoond. Inflatierisico wordt over het algemeen gemitigeerd door beleggingen in zakelijke waarden (correleren positief met inflatie) en de renteafdekking die voor een deel open staat.

B. *Marktrisico*

Het bestuur gebruikt richtlijnen en limieten om het marktrisico te beheersen. Tevens wordt in de ALM-studie rekening gehouden met marktrisico door neerwaartse schokken in slecht-weer scenario's door te rekenen. Beleggingsfondsen die in het kader van de uitvoering van het beleggingsplan worden geselecteerd mogen niet van deze richtlijnen en limieten afwijken. Gebeurt dit wel, dan wordt dit door middel van compliance rapportage aan het pensioenfonds gemeld. De BAC beoordeelt (met hulp van het pensioenbureau) in eerste instantie wat dit voor de afzonderlijke compartimenten betekent en bereidt een advies aan het bestuur voor. Het bestuur beslist vervolgens welke actie noodzakelijk is.

C. *Valutarisico*

Het bestuur heeft besloten geen valutarisico's af te dekken met betrekking tot de zakelijke waarden. Voor vastrentende waarden wordt valutarisico zoveel mogelijk vermeden door te beleggen in euro's. Hierbij wordt voor vastrentende waarden de benchmark in euro gekozen. Daarnaast is bij implementatie van bedrijfsobligaties gekozen voor een fonds dat intern naar de euro is gehedged.

D. *Kredietrisico of tegenpartijrisico*

SPHDHV heeft normen gesteld m.b.t. de allocatie over kredietwaardigheid, en m.b.t. de minimale kredietwaardigheid van partijen waarin middels vastrentende waarden wordt belegd. Indien de kredietwaardigheid onder het vereiste niveau zakt, bereidt de BAC een advies voor dat ter besluitvorming aan het bestuur wordt aangeboden. Het pensioenfonds hanteert de restricties uit de Investment Guidelines van het strategisch beleggingsplan, waarover dan in de compliance monitoring gerapporteerd wordt.

E. *Liquiditeitsrisico*

SPHDHV heeft 0% liquide middelen in de strategische mix. In de praktijk wordt om uitvoeringstechnische redenen een beperkt deel van de beleggingsportefeuille liquide aangehouden. Kas- en overige geldmarktinstrumenten mogen maximaal 2% van de totale portefeuille in beslag nemen. Er mag geen structureel negatieve kas worden aangehouden. Naast maximaal 2% liquide middelen in het belegd vermogen streeft SPHDHV om uitvoeringstechnische redenen naar minimaal circa €2 miljoen liquide middelen in het fondsvermogen. Per beleggingsfonds wordt als maximum 5% liquiditeit nagestreefd. Van de beleggingsportefeuille is het grootste deel belegd in beleggingsfondsen die het fonds elk moment kan verkopen (alle fondsen behalve die welke zijn belegd in onroerendgoedfondsen van Schröders en CBRE). Daardoor loopt SPHDHV geen liquiditeitsrisico van betekenis, ondanks het feit dat de maandelijkse uitkeringen hoger zijn dan de maandelijkse premie-inkomsten. Het fonds heeft overigens geen toezeggingen gedaan waarvoor periodiek op korte termijn extra liquide middelen nodig zijn.

F. *Concentratierisico*

Door een goede spreiding van de beleggingsportefeuille naar de beleggingscategorieën staatsleningen, bedrijfsobligaties, aandelen, vastgoed en grondstoffen is het concentratierisico naar beleggings-categorieën gemitigeerd. Door een regionale spreiding van beleggingen over Europa, VS, Japan, Pacific en Emerging Markets is het concentratierisico naar regio gemitigeerd.

Door een spreiding van de beleggingsportefeuille over verschillende beleggingsfondsen en door een grote spreiding van de beleggingen binnen de fondsen mitigeert SPHDHV het concentratierisico naar beleggingstitels. Door de keuze voor een strategische renteafdekking van 50% is er een spreiding over rente- en inflatierisico.

G. Verzekeringstechnisch risico

Compartiment SPDHV

Ter dekking van het risico van vroegtijdig overlijden van de deelnemer (en dus het uitkeren van een partnerpensioen) worden overlijdensrisicokapitalen herverzekerd bij Zwitserleven op stoploss basis. Dit betekent dat alle sterfteschade boven een bepaald bedrag (periode 2013-2014: circa € 3,5 miljoen), het zogenaamde eigen behoud, voor rekening komt van de herverzekeraar. Het overlijdensrisicokapitaal per verzekerde is gelijk aan de per 1 januari van het betreffende jaar vastgestelde contante waarde van het direct ingaand (tijdelijk) partnerpensioen verminderd met de voor de betreffende deelnemer gevormde TV. De arbeidsongeschiktheidsrisico's, bestaande uit het arbeidsongeschiktheidspensioen en de premievrije voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid, zijn in eigen beheer verzekerd.

Compartiment SPH

Ter dekking van het risico van vroegtijdig overlijden en arbeidsongeschiktheid van de de deelnemer is een herverzekering gesloten bij elipsLife.

H. Omgevingsrisico

De RAC (met ondersteuning van de risicomanager heeft tot taak om het integrale risicomanagement te bewaken. Door goed de ontwikkelingen in de omgeving en belanghebbenden van het pensioenfonds te volgen en continu bij de betekenis van de risico's voor SPHDHV stil te staan, wordt dit risico beheerst.

I. Operationeel risico

Om het operationele risico te beheersen heeft SPHDHV de processen die ten grondslag liggen aan de uitvoering opgenomen in de ABTN en het Handboek risicomanagement (beleggingsbeleid – risicomanagement beleid). Door middel van templates wordt de uitvoering gemonitord.

J. Uitbestedingsrisico

SPHDHV heeft een uitbestedingsbeleid. Met uitzondering van het feitelijke vermogensbeheer en de administratie van de aanspraken bij NN doet SPHDHV alles in eigen beheer.

SPHDHV heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan verschillende vermogensbeheerders, die het vermogen beleggen in door het bestuur geselecteerde beleggingsfondsen. Met deze beheerders zijn contracten en service level agreements (SLA's) afgesloten. Over de werkzaamheden en de realisatie van de SLA's wordt door de fondsen aan SPHDHV gerapporteerd en hierop wordt gestuurd.

Daarnaast worden jaarlijks ISAE3402 (of vergelijkbare) verklaringen ontvangen van de beheerders en die worden door SPHDHV geanalyseerd. Vermogensbeheerders worden op deze wijze gemonitord en geëvalueerd. Bij slecht functioneren in brede zin of underperformance van een beleggingsfonds wordt afscheid genomen van een beheerder en/of een beleggingsfonds. Door middel van een monitoringtool wordt gecontroleerd of de fondsen voldoen aan de restricties van het beleid van SPHDHV.

K. Integriteitsrisico

SPHDHV heeft een uitgewerkt integriteitsbeleid voor het bestuur en de andere organen, de medewerkers van het PB en externe partijen. Daaronder valt de gedragscode die jaarlijks door deze partijen wordt ondertekend. Jaarlijks wordt door de bestuursleden, het verantwoordingsorgaan en de medewerkers van het PB een vragenlijst ingevuld met betrekking tot de naleving van de gedragscode. Daarnaast draagt SPHDHV zorg voor permanente educatie, waarin ook aandacht aan integriteit wordt besteed.

De integriteit en gedragscode worden door de controlerend accountant bij de aanvaarding van de controle opdracht beoordeeld. Jaarlijks beoordeelt het NCI achteraf de naleving hiervan door het bestuur en de medewerkers van het PB. Binnen de RAC wordt extra aandacht besteed aan het punt van belangenverstrengeling.

L. Juridisch risico

Voor complexe juridische zaken wordt door SPHDHV advies ingewonnen bij gespecialiseerde externe adviseurs. Met alle dienstverlenende partijen wordt een contract afgesloten. Het bestuur zorgt er met behulp van het PB voor dat wordt gehandeld conform geldende wet- en regelgeving. De wijze waarop dit gebeurt wordt geëvalueerd tijdens de jaarlijkse evaluatie door het PB.

SPHDHV heeft een transparant bestuurlijk besluitvormingsproces. Bestuursbesluiten worden genotuleerd. Het bestuur draagt zorg dat de wettelijk verplichte rapportages juist, volledig en tijdig worden aangeleverd.

M IT-risico

2016 staat in het kader van verdere mitigerende beheersingsmaatregelen van ICT. Inmiddels is bewerkstelligd dat met de onderneming (leverancier van ICT diensten) awareness is bereikt. De data staan opgeslagen op een server in Nederland.

Stap 5. Monitoren en maatregelen borgen

Voor monitoring wordt gebruik gemaakt van een tweetal rapportages, een FIRM-risico dashboard en een integrale management rapportage. In de 'Bestuurlijke cyclus' worden risico's gewaardeerd op materialiteit en vervolgens gemonitord. Er is een integraal FIRM-risico dashboard ontwikkeld waarin alle risico's periodiek worden gerapporteerd. In alle commissies worden de risico's behandeld en de RAC heeft de taak erop toe te zien dat dit naar behoren gebeurt. Tevens zal de RAC waar nodig de commissies en het bestuur ondersteunen in het behandelen van de risico's. Aan de hand van het FIRM-risico dashboard worden tevens, indien nodig, acties benoemd en toegewezen. In het FIRM-risico dashboard staan naast de financiële en niet-financiële risico's ook de volgende algemene Key Performance Indicators (KPI's):

- Dekkingsgraad;
- Hedgeratio indien relevant;
- Asset allocatie;
- Performance (absoluut en relatief);
- Effectiviteit rentehedge.

Stap 6. Rapporteren

Het FIRM dashboard is leidend en bevat een overzicht van alle relevante risico's zowel de operationele als de strategische risico's. Door de RAC wordt door middel van de integrale risicomanagement rapportage aan het bestuur gerapporteerd over het risicobeheer op een meer gedetailleerd niveau waarbij achtergronden van de KPI's uit het FIRM-risico dashboard nader worden verklaard.

Stap 7. Opvolging en bewaking

Jaarlijks wordt er een evaluatie van de effectiviteit van de risicobeheersing gedaan. Hierin wordt het risicomanagement beoordeeld op beleid, uitvoering en effectiviteit, en wordt gekeken of er incidenten zijn geweest die buiten de bandbreedte waren en waarop geen of te laat actie werd ondernomen. De beoordeling van de rapportages vindt plaats op werking en efficiency. Tenslotte maakt de samenwerking zowel tussen bestuur, RAC en de risicomanager, als ook met andere geledingen binnen SPHDHV, ook wel 'awareness' genoemd, onderdeel uit van de evaluatie.

Bijlage 3 Beleggingsbeginselen

Het bestuur heeft in zijn vergadering van 11 juni 2015 onderstaande beleggingsovertuigingen vastgesteld. In de bestuursvergadering van 15 november 2016 is het beginsel over verantwoord beleggen toegevoegd. De beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds geven het beleid richting en zijn als volgt.

Asset allocatie is de belangrijkste keuze

SPHDHV is van mening dat de bepaling van de strategische asset allocatie de belangrijkste component is in de realisatie van een optimaal rendement/risicoprofiel. De realisatie van een optimaal rendement/risicoprofiel is bepalend voor een robuust pensioenresultaat onder verschillende economische scenario's.

Beleggingen dienen transparant te zijn, er wordt gestreefd naar eenvoud

In eerste instantie wordt gestreefd naar een zo eenvoudig mogelijke portefeuille-opbouw. Maar gegeven de doelstelling om binnen een vastgesteld risicokader het rendement te optimaliseren, kan niet worden volstaan met alleen zeer eenvoudige beleggingen. Het is echter van belang niet geconfronteerd te worden met risico's die bij aanvang niet onderkend zijn.

Een belegging moet transparant zijn om de mogelijke risico's van de investering goed in te kunnen schatten. Dit om te voorkomen dat de samenstelling van de portefeuille mogelijk een ander rendement/risicoprofiel heeft dan gedacht.

Bepaalde beleggingsrisico's worden beloofd met een hoger verwacht rendement

SPHDHV gelooft in de aanwezigheid van risicopremie. Over een langere periode leveren bepaalde beleggingen een hoger netto rendement op. Dit hogere rendement gaat gepaard met een hoger risico. SPHDHV is alleen bereid om netto risicopremie te incasseren als dit past binnen het rendement/risicoprofiel van het pensioenfonds waarbij de dekkingsgraad, de balans tussen toekomstig verwacht pensioenresultaat, premie en rendement het uitgangspunt zijn.

Diversificatie is belangrijk, maar geen doel op zichzelf

Het verschil in correlatie tussen beleggingscategorieën zorgt ervoor dat spreiding over deze categorieën het totale risico over de hele portefeuille verlaagt. SPHDHV gelooft daarom in diversificatie van de beleggingen over de verschillende beleggingscategorieën. Zij realiseert zich ook dat de correlaties niet constant zijn en in periodes van grote financiële stress hoger zijn dan in een genormaliseerde omgeving. In relatie met de andere beleggingsovertuigingen van transparantie en eenvoud en kosten is er een maximum aan de spreiding over de verschillende beleggingscategorieën.

Beleggen op lange termijn verbetert de rendement/risicoverhouding

Gegeven de verplichtingenstructuur van de compartimenten van het SPHDHV dienen de beleggingen over een lange termijn te worden beoordeeld. Bij een langere tijdshorizon is het risico van de beleggingen lager dan bij een kortere tijdshorizon. Dit biedt de mogelijkheid om in risicovollere categorieën (met een hoger verwacht rendement) te beleggen, omdat grote uitslagen op de lange termijn uitmiddelen. Deze aannames zijn onderdeel van de ALM-studie. De lange termijn is het uitgangspunt met inachtneming van wet- en regelgeving.

Illiquide beleggingen kennen een illiquiditeitspremie ten opzichte van liquide beleggingen

Illiquide beleggingen zoals private equity, niet-beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur, kennen op de lange termijn een extra verwachte rendementspremie ten opzichte van de beursgenoteerde effecten. Als lange termijnbelegger kan een pensioenfonds hiervan profiteren. Illiquide beleggingen moeten onafhankelijk gewaardeerd kunnen worden. Echter, er bestaat ook een grens aan het percentage dat in illiquide categorieën kan worden belegd. Veranderende omstandigheden nopen tot snelle aanpassingen in de portefeuille. Daarnaast vereist collateral management de beschikbaarheid van liquide beleggingen.

Het effect van mean reversion

SPHDHV gelooft in het effect van mean reversion. Dit houdt in dat op lange termijn de waarde van beleggingen zal tenderen naar een voortschrijdend gemiddelde waarde. Financiële markten kennen grote fluctuaties, waardoor er gedurende korte en middellange termijn sprake kan zijn van over- en

onderwaardering van beleggingscategorieën ten opzichte van dit voortschrijdende gemiddelde. SPHDHV ziet zichzelf als een lange termijnbelegger bij het gebruik maken van deze anomalieën. Het pensioenfonds betreft het effect van mean reversion bij de beoordeling van ALM- studies.

Geen gebruik van Tactische Asset Allocatie

Het op korte termijn inspelen op anomalieën op de kapitaalmarkten vereist een andere skill. SPHDHV gelooft niet dat zij in staat is om de financiële markten te timen en houdt zich niet bezig met tactische asset allocatie.

Actief of passief beleggen

Actief beleggen betekent per definitie een afwijking van de gekozen benchmark. Hierdoor is het verwachte rendement niet meer in lijn met de input in de ALM-studie. Deze afwijking in relatie tot de hogere kosten bij actief gemanagede portefeuilles leidt tot een voorkeur van SPHDHV voor passief beheerde beleggingen. Er blijven echter altijd beleggingscategorieën waarbij actief beheer door informatie-ongelijkheid of marktefficiënties een aantoonbaar beter rendement/risico oplevert op de lange termijn.

Inzicht in de kosten van de beleggingen is belangrijk

Uiteraard zijn er aan vermogensbeheer kosten verbonden: administratiekosten, transactiekosten, beheerskosten etc. De kosten moeten redelijk zijn, marktconform, transparant, vooraf inzichtelijk en in verhouding tot de aard van de beleggingen. Overrendementen van een bepaalde belegging mogen niet teniet worden gedaan door de hogere kosten.

Verantwoord beleggen

SPHDHV is zich bewust van haar rol als financiële instelling en wil deze gebruiken om maatschappelijk verantwoorde resp. duurzame ontwikkelingen te stimuleren. SPHDHV heeft de visie dat bedrijven die maatschappelijk verantwoord opereren op lange termijn een vergelijkbare of betere rendement/risicoverhouding zullen laten zien dan bedrijven die hier niet bewust mee omgaan.

Daarom:

- heeft SPHDHV een beleid om maatschappelijk verantwoord te beleggen geformuleerd;
- werken wij uitsluitend samen met vermogensbeheerders die de United Nations Principles for Responsible Investments ('UNPRI') hebben ondertekend;
- willen wij met een deel van het vermogen ontwikkelingen op het gebied van een duurzame samenleving direct stimuleren, passend bij de rendement/risico verhouding van ons fonds.

Bijlage 4 Strategische beleggingsmix

Normportefeuille compartiment SPH – Portefeuille Eigen Beheer, opbouw vanaf 1 januari 2015

De beleggingsmix per 1 januari 2018, ofwel de normportefeuille, voor compartiment SPH is hieronder weergegeven (als percentage van het totale belegde vermogen).

Categorie	Benchmark	Strategische mix	Bandbreedte
Vastrentende waarden		40%	35% - 45%
Staatsleningen	Citigroup Euro Government Bond Index	16%	14% - 18%
	Markit iBoxx EUR Eurozone 20 yr Target Duration Index	16%	14% - 18%
Bedrijfsobligaties	Citigroup Euro Big Ex Domestic Treasury	8%	6% - 10%
Zakelijke waarden		60%	55% - 65%
Aandelen ontwikkelde markten		54%	49% - 59%
<i>Europa</i>	<i>MSCI Europe ESG</i>	20%	17% - 23%
<i>Verenigde Staten</i>	<i>MSCI US ESG</i>	19%	16% - 22%
<i>Canada</i>	<i>MSCI Canada ESG</i>	1%	0% - 3%
<i>Pacific Rim</i>	<i>MSCI Pac Rim ESG</i>	14%	11% - 17%
Aandelen opkomende markten	MSCI Emerging Markets ESG	6%	3% - 9%
Liquide middelen		0,0%	0% - 2%

Normportefeuille compartiment SPDHV

De beleggingsmix per 1 januari 2018, ofwel de normportefeuille, voor compartiment SPDHV is hieronder weergegeven (als percentage van het totale belegde vermogen).

Categorie	Benchmark	Strategische mix	Bandbreedte
Vastrentende waarden		45%	40% - 50%
Staatsleningen (NL/D)	Niet van toepassing *	20%	15% - 25%
Bedrijfsobligaties mondiaal	Barclays Global Aggr. Credit (EUR hedged)	25%	20% - 30%
Zakelijke waarden		55%	50% - 60%
Aandelen ontwikkelde markten		35%	30% - 40%
<i>Europa</i>	<i>FTSE Developed Europe Index (SRI)</i>	17,5%	
<i>Verenigde Staten</i>	<i>MSCI US Net</i>	11,7%	
<i>Pacific (inclusief Japan)</i>	<i>MSCI Pacific Net</i>	5,8%	
Aandelen opkomende markten	MSCI Emerging Markets Net	7,5%	6% - 9%
Vastgoed		7,5%	6% - 9%
<i>Beursgenoteerd</i>	<i>FTSE EPRA NAREIT Europe</i>	2,5% **	
<i>Niet-beursgenoteerd NL</i>	<i>IPD/ROZ Dutch Residential</i>	1,7% **	
<i>Niet-beursgenoteerd Europa</i>	<i>IRR > 8%</i>	3,3% **	
Grondstoffen	S&P GS Commodity Index	5% ***	4%- 6%
Liquide middelen		0%	0% - 2%

* Vanwege het matchingskarakter is de portefeuille staatsleningen een portefeuille op basis van buy-and-hold. Een benchmark is hier niet van toepassing. De totale portefeuille wordt afgezet tegen het renteafdeckingsbeleid.

**** Vastgoed subcategorieën hebben geen vaste weging.** Door het illiquide karakter van niet-beursgenoteerd vastgoed is bijsturing niet goed mogelijk en is de categorie vastgoed een buy-and-hold portefeuille.

***** Vanwege de matige performance van grondstoffen en bijkomende ESG aspecten heeft het bestuur op 11 oktober 2016 besloten voor deze beleggingscategorie geen herbalancering uit te voeren in afwachting van een in 2017 uit te voeren ALM. Uit de ALM studie kwam te weinig eenduidig bewijs waardoor deze categorie voor 1 juli 2018 volledig afgebouwd dient te worden conform een bestuursbesluit van 14 november 2017.**

Rebalancing

Onderdeel van het beheersen van de portefeuillerisico's is het herbalanceren van de portefeuille. Door de ontwikkeling van de financiële markten, ontstaan in de praktijk afwijkingen tussen de feitelijke beleggingsmix en de strategische beleggingsmix. Herbalancering is erop gericht de portefeuille zodanig te beheren dat de gewichten binnen een bepaalde bandbreedte blijven ten opzichte van het strategisch kader.

Er kan sprake zijn van passieve en actieve overschrijdingen. Passieve overschrijdingen doen zich voor als door marktbevingen de feitelijke wegingen zich buiten de gestelde bandbreedtes bevinden. Indien deze situatie zich voordoet, wordt er uiterlijk binnen een maand geherbalanceerd naar binnen de bandbreedte. Dit is aan de voorwaarde verbonden dat de overschrijding minimaal een omvang heeft van € 2 miljoen. De BAC heeft in dit geval de bevoegdheid om de herbalancering van de portefeuille uit te voeren zonder goedkeuring van het bestuur, zolang aanpassingen zich binnen de strategische richtlijnen bevinden. Daarnaast wordt eens in het jaar de portefeuille teruggebracht naar het strategische gewicht, tenzij het om een bedrag kleiner dan € 2 miljoen gaat.

Actieve overschrijdingen (op portefeuilleniveau) vinden plaats als door bewuste aanpassingen en handeling binnen de beleggingsportefeuille wordt afgeweken van de strategische normen en bijbehorende bandbreedtes. Aangezien deze aanpassingen impliceren dat bewust wordt afgeweken van het strategische beleid, is toestemming van het bestuur vereist. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij de minder liquide beleggingscategorieën, als er op een bepaald moment geen mogelijkheid is om te beleggen in het pensioenfonds, doordat er geen nieuwe objecten in het pensioenfonds voorhanden zijn. In een dergelijk geval stelt de BAC daartoe een voorstel op, met een onderbouwing en advies ten aanzien van de voorgestelde afwijking van het strategische beleid.

Het pensioenbureau volgt de feitelijke beleggingsmix binnen de portefeuille ten opzichte van de strategische beleggingsmix op maandelijks basis. Dat betekent dat per maand bekend is of er geherbalanceerd dient te worden.

Het pensioenbureau monitort maandelijks het renterisico. De herbalancering vindt plaats binnen een maand na het moment dat de afwijking door het pensioenbureau geconstateerd is.

Valutabeleid

Het bestuur heeft besloten geen valutarisico's af te dekken met betrekking tot de zakelijke waarden. Voor vastrentende waarden wordt valutarisico zoveel mogelijk vermeden door te beleggen in euro's. Hierbij wordt voor vastrentende waarden de benchmark in euro gekozen. Daarnaast is bij implementatie van bedrijfsobligaties gekozen voor-hedging naar de euro. Op basis van verschillende onderzoeken komt het bestuur tot de conclusie dat afdekken van valutarisico's geen efficiëntere portefeuille oplevert.

Derivaten

Derivaten vormen als afgeleide instrumenten geen aparte beleggingscategorie. Wel worden renteswaps ingezet voor de renteafdekking van compartiment SPDHV Valutacontracten ter afdekking van valutarisico zijn ook mogelijk. Daarnaast worden enkele soorten derivaten tijdelijk toegestaan voor een efficiënt vermogensbeheer (ook om een index op passieve wijze te kunnen volgen). Verder dient opgemerkt te worden dat beleggingen in grondstoffen lopen via termijncontracten (ook een derivatensoort). Het pensioenfonds sluit bij uitzondering het gebruik van derivaten binnen beleggingsfondsen niet uit, mist deze uitsluitend worden ingezet voor risico-reducerende doeleinden.

Diversificatie

Diversificatie wordt bereikt door:

- een goede spreiding van onze beleggingsportefeuille (naar de beleggingscategorieën staatsleningen, bedrijfsobligaties, aandelen, vastgoed en grondstoffen) daarmee is het concentratierisico naar beleggingscategorieën gemitigeerd.
- een regionale spreiding van beleggingen over Europa, VS, Japan, Pacific en Emerging Markets daarmee is het concentratierisico naar regio gemitigeerd.
- een spreiding van de beleggingsportefeuille over verschillende beleggingsfondsen en een grote spreiding van de beleggingen binnen de fondsen mitigeert het pensioenfonds het concentratierisico naar beleggingstitels.
- de keuze voor een strategische renteafdekking is er een spreiding over rente- en inflatierisico.

Voor compartiment SPH wordt, gezien de geringe omvang van de portefeuille, gebruik gemaakt van een combinatie van staatsobligaties en credits. De mate van renteafdekking ademt mee met de omvang van de vastrentende portefeuille en beweegt zich binnen een bandbreedte van 40% en 50% van de totale waarde van de portefeuille Eigen Beheer.

Voor compartiment SPDHV is er sprake van een dynamische systematiek binnen een bandbreedte van 35% en 65% waarin de mate van renteafdekking niet alleen afhankelijk is van de actuele dekkingsgraad maar ook van de 20-jaars euro swaprente. Hierdoor worden de asymmetrie bij en lage rente en de actuele dekkingsgraad meegewogen in de mate van renteafdekking..

Liquiditeit

Het pensioenfonds monitort de geldstromen: van premies, beleggingen en uitkeringen. Zo wordt het liquiditeitsrisico beheerst, dat is het risico dat men op korte termijn over onvoldoende liquide middelen beschikt om aan de directe betalingsverplichtingen te kunnen voldoen.

Securities lending

Het pensioenfonds voert het beleid dat het zelf geen securities lending wil uitvoeren. Het pensioenfonds staat echter wel toe dat binnen beleggingsfondsen onder strikte voorwaarden gebruik wordt gemaakt van securities lending. Daarbij wordt door het pensioenfonds beoordeeld wat de maximale omvang van het securities lending programma in verhouding tot de omvang van het beleggingsfonds is, en hoe de verdeling van de opbrengst na kosten van securities lending is.

Bijlage 5 Financieel crisisplan

Het financieel crisisplan is een zelfstandig document, vastgesteld door het bestuur op 17 juni 2015.

Bijlage 6 Overzicht fondsdocumenten

Statuten
Getekend fusiedocument
Uittreksel Handelsregister
Uitvoeringsovereenkomst
Pensioenovereenkomst
Beslisdocumenten pensioenovereenkomst
Vaststellingsovereenkomst NN

Pensioenreglement 2017
Reglement Aanvullende Vrijwillige Regeling 2011 SPH
Reglement Vrijwillige Aanvullende Pensioenspaarregeling 2000 SPH
Reglement bestuur
Reglement verantwoordingsorgaan
Reglement visitatiecommissie
Klachten- en geschillenregeling
Regeling Incidenten en misstanden (klokkenluidersregeling)
Kostenreglement
Procuratieregeling
Geschiktheidsplan
Beloningsbeleid
Diversiteitsbeleid
Gedragcode
Organogram
Overzicht gremia
Service Level Agreement
Rooster van aftreden
Missie
Uitbestedingsbeleid
Algemene inkoopvoorwaarden
Screeningsbeleid
Actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn)
Financieel crisisplan
Herstelplan
Haalbaarheidstoets
Normenkader communicatie
Communicatiebeleidsplan 2018 - 2020
Communicatiejaarplan
Pensioenbrochure
Mandaat beleggingsadviescommissie
Beleggingsbeginselen
Strategisch Beleggingsplan
Jaarplan Beleggingen
Handboek risicomanagement
Integriteitsbeleid
Reglement risicoadviescommissie
Risicohouding
Jaarverslagen